

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

СТРАТЕГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

у січні-червні 2012 року

аналітична записка

КИЇВ-2012

Національний інститут стратегічних досліджень продовжує серію щоквартальних випусків стратегічного моніторингу розвитку регіонів України. Випуски готуються регіональними філіалами Інституту у містах Донецьку, Дніпропетровську, Львові, Одесі, Ужгороді та Харкові.

Моніторинг здійснюється з метою аналітико-прогнозного забезпечення реалізації стратегії регіонального розвитку та регіональної політики України.

Об'єктом Моніторингу є тенденції соціально-економічного розвитку регіонів, ключові управлінські рішення органів влади регіонального і місцевого рівнів та перебіг реформування основних сфер суспільного життя у регіонах.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА I. ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У СІЧНІ-ЧЕРВНІ 2012 Р.	4
<u>ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	4
<u>ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ</u>	7
<u>ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	10
<u>ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	12
<u>МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	15
<u>ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	17
<u>ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	21
<u>ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ</u>	23
ЧАСТИНА II. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: ПЕРЕДУМОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ	26
ЧАСТИНА III. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	36
<u>РЕГІОНИ У «ЄВРО-2012»: ПОПЕРЕДНІ ПІДСУМКИ</u>	36
<u>ПЕРЕДУМОВИ СТРУКТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПРИДНІПРОВ'Я</u>	42
<u>ШЛЯХИ ЗБАЛАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНІХ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)</u>	45

ЧАСТИНА І.

ТЕНДЕНЦІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У СІЧНІ-ЧЕРВНІ 2012 Р.

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ

За підсумками січня-червня Дніпропетровська область зберігає статус одного з лідерів за динамікою основних показників соціально-економічного розвитку. Головними рушіями економічної динаміки регіону є гірничо-металургійний комплекс та виробництва з високою часткою доданої вартості – машинобудування, оборонно-промисловий комплекс, добувна галузь. Це підтверджують основні економічні показники:

- індекс промислового виробництва за січень-червень 2012 р. становить 103,2 % відносно відповідного періоду попереднього року і перевищує загальний показник по Україні, який складає 100,4 %;

- обсяг виробництва продукції сільського господарства порівняно з січнем-червнем 2011 р. збільшився на 13,7 %, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – на 16,3 %;

- будівельними підприємствами області виконано робіт на суму 2018,4 млн грн, що на 2,6 % більше відповідного періоду попереднього року (другий результат серед регіонів України).

Серед *інших позитивних підсумків I півріччя* такі:

- збільшення перевезень вантажів та вантажообігу водним транспортом на 10,5 % та у 2,9 разу відповідно;

- зростання реальної заробітної плати за період січень-червень на 12,5 % до відповідного періоду попереднього року (середньомісячна заробітна плата склала 3048 грн;

- збільшення кількості робочих місць – з початку року створено 17,8 тис. нових робочих місць – це третина річного завдання;

- зниження безробіття (за методологією МОП): кількість зареєстрованих безробітних порівняно з відповідною датою минулого року зменшилась на 11,6 % і станом на 1 липня 2012 р. склала 28 тис. осіб. Рівень зареєстрованого безробіття у цілому по області на 1 липня 2012р. становив 1,4 % від кількості населення працездатного віку. При цьому показник серед сільського населення перевищував рівень зареєстрованого безробіття для мешканців міських поселень та складав 1,7 % проти 1,3 % відповідно;

- зменшення від початку року на 11,6 % суми заборгованості з виплати заробітної плати, яка станом на 1 червня складає 13112 тис. грн, або близько 0,4 % фонду оплати праці.

Негативними тенденціями першого півріччя стали:

- зменшення темпів зростання промислового виробництва, що є продовженням тенденції кінця попереднього року;

- стрімке зменшення припливу прямих іноземних інвестицій – за I півріччя 2012 р. цей показник склав 12,3 млн дол. США, в той час, як за I півріччя 2011 р. – 178,3 млн дол.;

- збільшення заборгованості з виплати заробітної плати на окремих підприємствах хімічної промисловості, у селянських господарствах тощо;

- збереження незадовільного стану у сфері виробництва інноваційної продукції та

інвестицій в інновації;

– високий рівень тіньової економіки, хоча з початку року легалізовано 1706 робочих місць.

Ключові події та управлінські рішення.

1. З метою підвищення привабливості та конкурентоспроможності регіону проведені презентації інвестиційних можливостей та проектів розвитку Дніпропетровської області на міжнародних інвестиційних майданчиках:

– у Києві для членів Американської торговельної палати в Україні, представників міжнародних компаній, фінансових організацій та дипломатів;

– у Брюсселі, в Комітеті Регіонів ЄС – для європейської бізнесової і політичної спільноти;

– на українсько-німецькому економічному форумі, що відбувався у рамках найбільшої в світі міжнародної промислової виставки високих технологій, інновацій, промислової автоматизації, енергозбереження та систем управління виробництвом «Ганновер Messe – 2012»;

– у Відні, у Торговій палаті Австрії.

Попереднім результатом цих заходів стало підписання Меморандумів про співпрацю між Дніпропетровською облдержадміністрацією та Американською торговельною палатою, а також між обласною радою та Державним агентством з інвестицій та управління національними проектами України (на 5 років, визначено 6 пріоритетних регіональних інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток сільськогосподарської інфраструктури та благоустрій територій). Обсяг всіх 31 інвестиційних проектів Дніпропетровщини, які перебувають на різних етапах реалізації, сьогодні перевищує 1,8 млрд дол. США.

2. Знаковою подією стала приватизація 50 % акцій ПАТ «Дніпробленерго», яка є найбільшою енергозабезпечувальною компанією за обсягами транспортування і постачання енергії. Переможцем конкурсу стала компанія DTEK Holdings Ltd, що актуалізує важливість діалогу та співпраці між її власниками та владою.

3. В рамках реалізації ініційованого Президентом України Національного проекту «Нове життя – нова якість охорони материнства і дитинства» відкрито регіональний перинатальний центр (другий у регіоні) та повністю завершено створення сучасної системи перинатальної допомоги. Цей комплекс сучасної медичної допомоги для матерів та немовлят, де зосереджені новітні технології, медичне обладнання найвищого рівня та висококваліфіковані медичні кадри, сьогодні є одним з найкращих в Україні. Загальна площа перинатального центру – 18,2 тис. кв. м. Вартість об'єкта – 98,4 млн грн, з них 25,2 млн грн – вартість медичного обладнання.

4. У першому півріччі 2012 року відбулося 4 засідання регіонального комітету з економічних реформ, присвячені питанням державно-приватного партнерства як інструмента економічного і соціального розвитку на регіональному та місцевому рівні, енергоефективності, залучення інвестицій у галузь сільського господарства, інноваційних проектів агропромислового комплексу області, реалізації пілотних проектів з реформування сфери надання адміністративних послуг, перспектив технологічної модернізації економіки тощо.

5. На Дніпропетровщині розроблено механізм сприяння участі жителів в Програмі іпотечного кредитування «Доступне житло», яка впроваджується в Україні в рамках соціальних ініціатив Президента України. Згідно Комплексної стратегії розвитку регіону до 2015 року в області планується створити 4219 ОСББ, у тому числі 512 – у поточному році. За 6 місяців 2012 р. у регіоні створено 76 ОСББ (перше місце в Україні).

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Аналіз підсумків соціально-економічного розвитку Дніпропетровської області у січні-червні 2012 р. дозволяє стверджувати, що в цілому регіон демонструє позитивну динаміку за основними напрямками розвитку, а за деякими показниками обіймає лідерські позиції з-поміж регіонів України.

Враховуючи заходи, реалізовані Дніпропетровською обласною державною адміністрацією у першому півріччі 2012 р., на кінець року слід очікувати:

- збереження позитивної динаміки виробництва промислової продукції;
- збільшення припливу прямих іноземних інвестицій;
- виконання річних завдань з розвитку інфраструктури, оновлення основних фондів ключових підприємств;
- початок формування та активної діяльності агропромислового та будівельного кластерів;
- зменшення обсягів сільськогосподарського виробництва, обумовлене засухою та значною втратою озимих посівів (46,4%).

Враховуючи підсумки соціально-економічного розвитку регіону за перше півріччя та беручи до уваги офіційний початок передвиборчого процесу, серед першочергових завдань місцевої влади доцільно розглядати наступні:

1. З метою збереження позитивних показників економічного розвитку Дніпропетровської області:

- продовжувати та всіляко поширювати процес модернізації підприємств промисловості, зокрема ГМК як базової галузі економіки регіону, забезпечивши виконання рішень регіонального Комітету з економічних реформ за цим напрямом;
- вивчити стан справ на збиткових та збанкрутілих підприємствах, що дозволить прийняти рішення про їх подальшу долю на принципах прозорості і конкурентності;
- забезпечити приплив прямих іноземних інвестицій у відповідності до досягнутих домовленостей і узгоджених програм, в тому числі програми діяльності комунального закладу «Дніпропетровське регіональне інвестиційне агентство (31 програма) та Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України (6 регіональних проектів);
- активізувати практичну діяльність щодо створення будівельного та сільськогосподарського регіональних кластерів на основі залучення інвестицій.

2. З метою забезпечення подальшого успішного розвитку регіону в стратегічному вимірі:

- продовжувати політику імпортозаміщення;
- підтримувати створення інноваційних кластерів (корпорацій, технопарків) у складі науково-дослідних організацій, промислових підприємств та навчальних закладів.

3. З метою недопущення негативних проявів фінансової кризи та боротьби з корупцією забезпечити проведення цільового моніторингу з оперативним аналізом поточних результатів за напрямками:

- ситуація в банківській сфері (кількість відділень та службовців, обсяги кредитів та депозитних вкладів, процентні ставки, умови надання кредитів тощо);
- рівень тінізації економіки з проведенням кількісних розрахунків на базі необхідної статистики;
- наявність фіктивних підприємств, реєстрація-ліквідація яких відбувається в межах короткого періоду, як ознаки відмивання тіньового капіталу.

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

Ключові показники розвитку промисловості Донецької області протягом першого півріччя 2012 р. засвідчують наявність тенденції до спаду виробництва. Так, у порівнянні з січнем-червнем 2011 р. зафіксовано скорочення загального обсягу виробництва промислової продукції на 0,7 %. У червні 2012 р. в порівнянні з червнем минулого року, виробництво зменшилось на 6,5 %, у порівнянні з травнем 2012 р. – на 4,8 %.

Основною причиною спаду у промисловому виробництві є збереження негативних тенденцій, що супроводжують металургійний комплекс області протягом останнього часу. Спад промислового виробництва області викликаний зниженням попиту на зовнішніх ринках збуту металу, у результаті чого в металургійному виробництві і виробництві готових металевих виробів обсяг продукції, виготовленої в січні-червні 2012 р., зменшився на 7,9 %, у червні 2012 р. у порівнянні з попереднім місяцем – на 12,9 %, у порівнянні з червнем 2011 р. – на 18,3 % тощо. Середньозважена ціна однієї тонни експортованого металу знизилась на 6 %, наслідком чого стало недоотримання галуззю 238 млн дол. Більш значними (815 млн дол.) є втрати галузі внаслідок зменшення обсягу експорту, що стало результатом зниження попиту на зовнішніх ринках збуту (зокрема, у країнах ЄС). При цьому залишаються недостатніми розміри внутрішнього ринку металу та попиту на нього у вітчизняному машинобудуванні та будівництві.

Виплавка чавуну в області протягом січня-червня 2012 р. склала 6,4 млн т, що менше аналогічного періоду 2011 р. на 4,5 %. Виробництво сталі, склавши 7,6 млн т, скоротилося у порівнянні із січнем-червнем 2011 р. на 11,3 %. Готового прокату за січень-червень 2012 р. вироблено 4,4 млн т (на 7 % менше, ніж рік назад), а виробництво листового прокату скоротилося на 10,8 %. Випуск металевих труб, склавши з початку року 333,4 тис. т, зменшився у порівнянні із січнем-червнем 2011 р. на 6 % (зокрема, лише у червні 2012 р. виробництво труб зменшилось у порівнянні з травнем у 2,5 рази, а у порівнянні з червнем 2011 р. – у 4,4 рази).

Така негативна динаміка актуалізує потребу металургійної галузі у інвестиціях для проведення структурних змін з метою підвищення конкурентоспроможності продукції за рахунок зниження енергоємності виробництва, модернізації виробничих потужностей та розвитку внутрішнього ринку.

З початку поточного року зберігається також тенденція до скорочення обсягів продукції в інших галузях економіки області: за січень-червень 2012 р. у виробництві коксу та продуктів нафтопереробки – на 5,5 %, у видобутку неенергетичних корисних копалин – на 9,4 %, у виробництві будівельних матеріалів та іншої неметалевої мінеральної продукції – на 9,7 %, у легкій промисловості – на 16 %.

У той же час у показниках ще однієї базової галузі – вугільної – спостерігається позитивна динаміка. Обсяг видобутку рядового вугілля за січень-червень 2012 р. склав 19,8 млн т і у порівнянні з аналогічним періодом 2011 р. збільшився на 7,5 %. У червні 2012 р. у порівнянні з червнем 2011 р. приріст вуглевидобутку склав 1,8 % (проте у порівнянні з попереднім місяцем 2012 р. зменшилася на 3,6 %). На збагачувальних підприємствах області протягом I півріччя поточного року перероблено 23,3 млн т вугілля, що більше відповідного періоду 2011 р. на 4,3 %. Виробництво продуктів збагачення, склавши в січні-червні 2012 р. 14,3 млн т, зросло на 5,7 %.

Загальний обсяг готового вугілля, відвантаженого споживачам, що включає, крім продуктів збагачення, рядове вугілля, за січень-червень 2012 р. склав 15,9 млн т і в

порівнянні аналогічним періодом 2011 р. зріс на 10,7 %.

Також зберігається позитивна динаміка серед таких видів промислової діяльності підприємств області як виробництво і розподіл електроенергії, де обсяг виробленої з початку поточного року продукції збільшився в порівнянні із січнем-червнем 2011 р. на 2,4 %, виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – також на 2,4 %, машинобудування – на 3,2 %, хімічна і нафтохімічна промисловості – на 11,5 %.

Позитивним явищем у регіональному розрізі за перше півріччя 2012 р. стала стабілізація споживчих цін. Так, у Донецькій області ціни на споживчому ринку у червні 2012 р. залишалися на рівні травня, а в порівнянні з червнем 2011 р. знизилась на 0,5 % (у цілому по Україні – на 1,2 %). У середньому в області за перше півріччя 2012 р. в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року споживчі ціни підвищилися на 1,7 %.

Протягом першого кварталу 2012 р. спостерігалось зростання цін на ринку продуктів харчування (в середньому вони подорожчали на 1,5 %), проте за другий квартал 2012 р. ціни на продукти харчування знизилась на 1 %. Протягом першого півріччя 2012 р. залишалася на попередньому рівні квартирна плата, не змінювались ціни і тарифи на електроенергію, гарячу воду, опалення, природний газ. У червні 2012 р. у порівнянні з груднем 2011 р. на 5,7 % були вищими ціни на бензин. Подорожчали протягом півріччя послуги пасажирського транспорту: автодорожнього – на 12,8 %, залізничного – на 8,3 %.

Спад у промисловому виробництві негативно позначився і на соціальних показниках:

1. Рівень заробітної плати. Заробітна плата станом на червень 2012 р. у Донецькій області була вища за середню по Україні (3109 грн) на 13,2 %. За цим показником область зберігає друге місце серед усіх регіонів (найвищий рівень оплати праці у червні був у м. Києві – 4628 грн, найнижчий у Тернопільській області – 2367 грн). Середньомісячна зарплата за січень-червень 2012 р. в області склала 3384 грн. Номінально вона зросла у порівнянні з аналогічним періодом 2011 р. на 15,7 %, а реальна зарплата підвищилась на 13,8 %. Серед усіх видів економічної діяльності перше місце за рівнем заробітної плати посіли працівники фінансових установ (5873 грн), друге – працівники вугільної промисловості (5003 грн) *Проте залишається значною проблема заборгованості з виплати зарплати.* Така заборгованість (включаючи підприємства-банкрути та підприємства, що призупинили діяльність) станом на 1 липня 2012 р. становила 179,4 млн грн. У червні борги зменшилися на 27,9 млн грн, або на 13,5%, а порівняно з 1 січня 2012 року – на 20,9 млн грн, або на 10,4 %. Невиплачена зарплата еквівалентна 4,3% червневого фонду оплати праці. Борги по зарплаті на економічно активних підприємствах області на 1 липня 2012 року становили 74,3 млн грн, або 41,4% всієї заборгованості. Заборгованість підприємств-банкрутів склала 89,9 млн грн, економічно неактивних підприємств – 15,2 млн грн.

2. Зайнятість. У першому півріччі 2012 р. на обліку в обласній службі зайнятості перебувало 68,1 тис. громадян. Статус безробітного мали 52,7 тис. осіб, з яких 41,8 тис. отримували допомогу по безробіттю (її середній розмір у травні 2012 р. склав 1146 грн). Кількість вакансій, зареєстрованих у центрах зайнятості Донецької області у січні-червні 2012 р., становила 49,4 тис., тобто на 3,4 тис. вакансій більше, ніж у відповідному періоді 2011 р. (тобто теоретично кількість вакансій дозволяє працевлаштувати більшість безробітних).

Безробіття в області не зменшується внаслідок:

- невідповідності попиту на робочу силу та її пропозиції у професійно-кваліфікаційному розрізі (структура ринку праці потребує в першу чергу кваліфікованих робітників для базових галузей промисловості: слюсарів, електрогазозварників, електромонтерів тощо.);

- низького рівня заробітної плати по запропонованих вакансіях. Так, лише у 7,7 % вакансій заробітна плата була вищою за середню по області (середній розмір оплати праці

в розрахунку на одну вакансію за січень-червень 2012 р. склав 1904 грн).

3. Демографічні показники. Враховуючи значне технологічне навантаження на навколишнє середовище регіону, актуальними залишаються завдання зниження хронічних захворювань та покращення демографічних показників. Чисельність населення області на 1 липня 2012 р. становила 4389,1 тис. осіб. Протягом січня-червня 2012 р. чисельність наявного населення зменшилась на 14,1 тис. осіб, перш за все внаслідок перевищення кількості померлих над кількістю народжених (померли 36429 осіб, що порівняно з аналогічним періодом попереднього року менше на 1,3%, проте в 1,8разу більше, ніж народилося – кількість народжених (20470 дітей) збільшилася порівняно з січнем–червнем 2011 року на 6,4%).

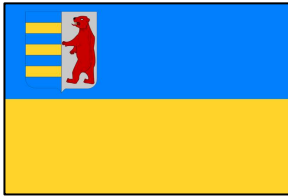
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Аналіз основних показників соціального та економічного розвитку Донецької області у першому півріччі 2012 р. дозволяє визначити такі ключові проблеми:

- спад промислового виробництва, пов'язаний із збереженням зниження показників реалізованої продукції у металургійній галузі (обумовлено зниженням попиту на зовнішніх ринках збуту металу та нерозвиненості попиту на внутрішньому ринку);
- збереження негативної динаміки демографічних показників (смертність перевищує народжуваність, зростають показники захворюваності серед населення);
- посилення соціально-економічних диспропорцій у розвитку і забезпеченості ресурсами адміністративно-територіальних одиниць області;
- застарілість діючих механізмів стимулювання економічного та соціального розвитку у регіональних програмах, потреба у їх модернізації.

З метою мінімізації негативних наслідків соціально-економічного розвитку області є необхідним:

- посилити пріоритетність людського розвитку, передбачивши додаткові механізми фінансування під час розробки Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2020 року;
- удосконалити маркетингову стратегію області, що передбачає: аналіз потенціалу міст і районів Донеччини, підвищення привабливості території з інвестиційної та туристичної точок зору, і як наслідок – формування позитивного іміджу окремих адміністративних одиниць, узгодження всього комплексу брендів регіону, проведення громадських слухань з цих питань;
- з метою стимулювання розвитку туристично-рекреаційної сфери області розробити регіональну стратегію, в якій було б передбачено: збільшення кількості підприємств сфери послуг на користь малих і середніх об'єктів «економ-класу» (санаторії, гуртожитки, хостели, міні-готелі), перегляд туристичних маршрутів, розробку нових пропозицій для розвитку промислового, спортивного та «зеленого» туризму, використання досвіду з підготовки та роботи волонтерів під час «Євро-2012»;
- розробити регіональну програму ефективного використання збудованих об'єктів спортивної інфраструктури з використанням прилеглої території, організації розважальних та відпочинкових публічних заходів тощо;
- завдяки впровадженню схем державно-приватного партнерства збільшити рівень інвестиційної активності приватних інвесторів. Особливо це є актуальним для модернізації інфраструктури віддалених від центру регіону територій.

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ

У першому півріччі 2012 р. зберігаються позитивні тенденції минулих періодів, зокрема, за такими основними показниками:

- *приріст обсягу виробництва промислової продукції* порівняно з січнем-червнем 2011 р. склав 15,4 %;
- *зростання обсягу експорту товарів* на 3,7 % порівняно з січнем-червнем 2011 р. (експортовано товарів на суму 681,4 млн дол. США);
- *зростання обсягу капітальних інвестицій* на 30 % порівняно з січнем-червнем 2011 р. (обсяг капітальних інвестицій склав 1,1 млрд грн);
- *зростання обсягу виконаних будівельних робіт* будівельними організаціями усіх форм власності на 6,6 % порівняно з січнем-червнем 2011 р. (виконано робіт на суму 99,5 млн грн).
- *зростання обсягу сільськогосподарського виробництва* на 0,6 % порівняно з січнем-червнем 2011р.;
- *зростання номінальної заробітної плати* на 15,2 % порівняно з січнем-червнем 2011 р.;
- *рівень зареєстрованого безробіття* в склав 1,6 % чисельності населення працездатного віку).

Відбулася зміна негативних тенденцій на позитивні, зокрема за таким показниками:

- *скорочення заборгованості з виплати заробітної плати* станом на 1 липня 2012 р. на 5,2 % порівняно з початком 2012 р. (заборгованість склала 12,8 млн грн);
- *зростання обсягу залучених прямих іноземних інвестицій* станом на 01.07.2012 р. на 10,6 % порівняно з початком 2012 р. (загальна сума накопичених іноземних інвестицій склала 389,7 млн дол. США.).

Зберігаються негативні тенденції за такими показниками, зокрема:

- *скорочення обсягів перевезень транспортними організаціями області, а саме на 4,8 % вантажних* (всього перевезено 2,1 млн тонн вантажів) та на 7,2 % пасажирських (всього перевезено 27,0 млн пасажирів);
- *зростання обсягу імпорту товарів* на 14,1 % порівняно з січнем-червнем 2011 р.;
- *збільшення обсягу негативного сальдо зовнішньої торгівлі* на 103,1 млн грн;
- *зростання коефіцієнту вибулих за кордон на тисячу жителів* на 0,6 (вибуло 132 особи).

За експертними оцінками, до кінця поточного року збережеться зазначена динаміка основних соціально-економічних показників розвитку Закарпатської області. Очікується досягнення в повному обсязі більшості прогнозних показників економічного та соціального розвитку, зокрема:

- *обсягу залучених прямих іноземних інвестицій* (станом на 1 липня 2012 р. річний прогноз перевиконано на 0,5 млн дол. США); 389,7 млн дол. США
- *обсягу реалізованої промислової продукції* (станом на 01.06.2012 р. річний прогноз виконано на 42 %);
- *обсягу залучених капітальних інвестицій*, в т.ч. інвестицій в основний капітал;
- *індексу виробництва промислової продукції* (річний прогноз 105 %);
- *індексу сільськогосподарського виробництва* (річний прогноз 105 %).

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Чинниками, що визначали розвиток регіону у першому півріччі 2012 р., були такі:

- відставання розвитку мережі доріг регіонального та місцевого значення від загальнодержавного, що негативно позначається на розвитку туристично-рекреаційної галузі регіону та привабливості регіону в цілому;
- збільшення державного фінансування в рамках проведення футбольного чемпіонату «ЄВРО-2012» в сусідні регіони, через що Закарпатська область недоотримала кошти по трьом бюджетним перерозподілам і входить в групу недофінансованих регіонів;
- започаткована оптимізація мережі освітніх та медичних закладів, яка не супроводжується законодавчим забезпеченням розвитку страхової медицини.

Найбільш гострими проблемами розвитку регіону залишаються:

- диспропорції у внутрішньому розвитку регіону за основними соціально-економічними показниками;
- відсутність необхідних нормативно-правових актів щодо створення індустріальних парків, в т.ч. транскордонного індустріального парку на українсько-угорському кордоні;
- низький рівень використання потенціалу області в експортно-імпортних та транзитних перевезеннях до суміжних країн, зокрема до Угорщини (згідно з прогнозами експертів, можливий обсяг перевезень через Закарпатську область оцінюється у 52 млн тонн експортно-імпортних та транзитних вантажів на рік, що є вдвічі більше, ніж сьогодні);
- відсутність фахового експертного супроводження з української сторони діяльності Міжурядових українсько-угорських та українсько-словацьких міжурядових комісій з питань транскордонного співробітництва, що відображається на неповному переліку питань порядку денного їх засідань (поза увагою залишається низка ключових проблем, вирішення яких має стратегічне значення для України).

Рекомендації щодо першочергових дій:

1. На регіональному рівні:

- започаткувати переговорий процес на рівні Закарпатської ОДА та Мінінфраструктури України з угорською стороною щодо реалізації положень Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорщини про точки з'єднання автомобільних доріг на українсько-угорському кордоні у рамках V-го транспортного коридору (підписана 21.03.2006 р.);
- створити спільну українсько-словацьку міжурядову експертну групи щодо вивчення та застосування словацького досвіду реформування газового сектору.

2. На державному рівні:

- прийняти Закон України «Про індустріальні парки» з врахованими пропозиціями Президента України;
- активізувати нормотворчий супровід у галузі реформування медицини;
- провести консультації на рівні міністерств економіки та праці України та Словаччини з метою оцінки виконання угоди про взаємну зайнятість громадян, у тому числі координування позицій у майбутніх переговорах ЄС та України про умови поступового відкриття ринку праці країн ЄС для громадян України;
- провести консультації на рівні міністерств економіки і відповідних державних організацій України та Словаччини з метою ідентифікації спільних торговельних інтересів обох країн в контексті майбутнього підписання Угоди про зону вільної торгівлі між ЄС і Україною;
- стимулювати співпрацю українських та словацьких компаній у найбільш перспективних напрямках, зокрема у сфері автомобілебудування та сфері транзитних перевезень.

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Позитивними тенденціями економічного розвитку Львівської області у першому півріччі 2012 р. були:

- збільшення обсягів промислового виробництва та вантажних перевезень – на 2,2 % та 5,6 % порівняно з відповідним періодом попереднього року;
- збільшення введення в експлуатацію загальної площі житла (у 2,2 разу);
- позитивна динаміка у сфері капітальних інвестицій (у січні-червні 2012 р. обсяг капітальних інвестицій рівні склав 123,1 % відповідного періоду 2011 р);
- збільшення надходжень прямих іноземних інвестицій (у 5,6 разів);
- збільшення експорту (на 20,0%) та імпорту (на 11,7%) товарів;
- збільшення обсягу реалізованих послуг (на 11,0%);
- зростання реальної заробітної плати (на 14,6%);
- збільшення обороту роздрібної торгівлі (16221,9 млн грн) – на 12,3 % порівняно з відповідним періодом попереднього року, а також збільшення обороту ресторанного господарства на 5,3 %.

Попри низку позитивних аспектів негативними тенденціями і характеристиками економічного розвитку регіону залишаються такі:

1. Нераціональність структури інвестицій в основний капітал у реальному секторі економіки (у галузевій структурі частка інвестицій в основний капітал за I півріччя 2012 р. у сільському господарстві складає лише 3,6 %).
2. Істотне зменшення обсягів будівельних робіт (на 21,3 %).
3. Погіршення сальдо зовнішньої торгівлі, яке у січні-червні 2012 р. склало 886,5 млн дол. проти 835,8 млн дол. у відповідний період 2011 р.). Внаслідок цього знизився (до критично низького) коефіцієнт покриття імпорту експортом (0,42 проти 0,54 у січні 2012 р.).
4. Зменшення пасажирських перевезень (пасажирським транспортом перевезено 145,6 млн пасажирів, що на 6,8 % менше обсягу січня–червня 2011р).
5. Значна частка збиткових підприємств (47,1 % загалом по економіці, 62,5 % у діяльності готелів та ресторанів, 60,2 % у будівництві, 53,2 % у промисловості, 52,8 у наданні комунальних та індивідуальних послуг; діяльності у сфері культури та спорту, 52,6 % у діяльності транспорту і зв'язку).
6. Від'ємний фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у промисловості (-158,1 млн грн), будівництві (-25,0 млн грн), діяльності готелів та ресторанів (-17,0 млн грн), наданні комунальних та індивідуальних послуг (-15,1 млн грн).
7. Зростання заборгованості з виплати заробітної плати порівняно з початком року (на 9,4%).

Соціальний розвиток Львівської області у першому півріччі 2012 р. характеризувався такими позитивними тенденціями:

- зростання рівня працевлаштування (на 3,3 %), охоплення профнавчанням (на 2 %),

залучення до громадських робіт (на 1,2 %); зниження навантаження на одне вільне робоче місце (на 10 %); відбулися позитивні зрушення у вирішенні проблем укомплектування вакансій на ринку праці та зменшенні обсягів довготривалого безробіття (на 20 %), підвищився рівень оплати праці (на 16,9 %).

Водночас проблемними аспектами соціального розвитку регіону були:

- погіршення демографічної ситуації (кількість населення зменшилася на 1,9 тис. осіб в результаті природного (1,8 тис. осіб) та міграційного (0,1 тис. осіб) скорочення;
- зростання рівня захворюваності та смертності населення, спричинене незадовільним медикаментозним і матеріально-технічним забезпеченням закладів охорони здоров'я (кількість померлих від туберкульозу зросла на 7,7 %, хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (на 9 %), ендокринних хвороб (на 5,8 %), захворювань органів кровообігу (на 1,4 %), смертність від хвороб кістково-м'язової тканини зросла втричі);
- зростання заборгованості з заробітної плати - на 8,6 %;
- погіршення окремих домінуючих характеристик регіонального ринку праці (так, чисельність зареєстрованих безробітних станом на 1 липня 2012 р. збільшилася відносно січня на 5,9 %; зросла потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць та вакантних посад (на 11,7 %);
- зниження якості та обсягів надання соціальних послуг незайнятим громадянам - центрами зайнятості області надано соціальних послуг на 5,3 % менше; зменшення відбулося майже у всіх центрах зайнятості області, окрім Львівського, Моршинського, Трускавецького, Жидачівського, Мостиського та Старосамбірського; скоротилася частка наданих соціальних послуг жінкам (на 4,2 %); молодим особам у віці до 35 років (на 2,2 %); безробітним мешканцям сільської місцевості (на 15,1 %);
- зменшення обсягів фінансування закладів охорони здоров'я для забезпечення повноцінного медикаментозного забезпечення лікування дітей у стаціонарах та безоплатного лікування дітей-інвалідів, дітей з багатодітних сімей; припинення фінансування обласної програми «Стратегія подолання материнської і дитячої смертності у Львівській області»; зниження рівня забезпечення відділень реанімації новонароджених дітей постійним технічним обслуговуванням складної медичної апаратури (мережа закладів охорони здоров'я регіону лише на 90 % забезпечена медичним персоналом для надання своєчасної і кваліфікованої медичної допомоги дітям).

За результатами дослідження соціально-економічного розвитку регіону у першому півріччі є підстави очікувати такі негативні тенденції до кінця 2012 р.:

- істотне зменшення обсягів будівельних робіт та значне зниження порівняно з 2011 р. фінансового результату у базових видах економічної діяльності (промисловість, будівництво, готельно-ресторанний бізнес, транспорт і зв'язок);
- погіршення сальдо зовнішньої торгівлі та збільшення диспропорцій у розподілі іноземних інвестицій між обласним центром та решту територією регіону;
- підвищення рівня безробіття в окремих районах області, зокрема Золочівському, Бродівському, Перемишлянському та у м. Бориславі; посилення диференціації між обласним центром і районами за рівнем середньої заробітної плати та міграції населення; збільшення обсягу невиплаченої заробітної плати у Пустомитівському, Стрийському, Яворівському районах та м. Самборі.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Найбільш значними проблемами соціально-економічного розвитку регіону у першому півріччі 2012 р. були:

- істотне зменшення обсягів будівельних робіт;
- сповільнення темпів збільшення інвестицій та недосконалість їх структури,

зокрема малі обсяги та частка приватних інвестицій і обсягів будівельних робіт;

- негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу, слабкий рівень розвитку місцевого виробництва (зорієнтованого на заміну імпорту) та малі обсяги експорту товарів і послуг з Львівської області у інші держави;

- депопуляція, високий рівень смертності та захворюваності населення;

- недофінансування низки обласних цільових програм, спрямованих на зниження захворюваності та смертності населення, недостатність повноцінного медикаментозного забезпечення лікування дітей у стаціонарах та безоплатного лікування дітей-інвалідів;

- диспропорції розвитку ринку праці та проблеми укомплектованості вільних робочих місць на ринку праці, зумовлені невідповідністю попиту на робочу силу та її пропозиції у професійно-кваліфікаційному розрізі;

- низький рівень заробітної плати, високі темпи зростання заборгованості по заробітній платі.

Вирішення окреслених проблем потребує реалізації заходів в межах державної політики на всіх рівнях управління.

1. На регіональному рівні:

- пошук та реалізація практик державно-приватного партнерства в інвестиційній сфері, зокрема щодо завершення створення, облаштування інфраструктури та подальшого використання об'єктів, підготовлених до Євро-2012, а також щодо формування механізмів фінансування розвитку та стабілізації роботи бюджетоутворюючих підприємств;

- створення регіонального інвестиційного центру з завданнями моніторингу інвестиційного середовища (зокрема на предмет виявлення та усунення перешкод інвестування) та допомоги у реалізації інвестиційних проектів;

- створення торговельно-логістичних центрів розвитку транскордонної торгівлі поряд з міжнародними пунктами пропуску;

- покращення фінансування обласних програм галузі охорони здоров'я, відновлення фінансування обласної цільової програми «Стратегія подолання материнської і дитячої смертності у Львівській області»;

- розробка програм надання допомоги районним адміністраціям та органам місцевого самоврядування у питаннях розвитку громадських ініціатив і самоорганізації (зокрема, в сфері соціального забезпечення, боротьби зі злочинністю і соціальними патологіями).

2. На районному та місцевому рівнях:

- ініціювання та підготовка програмних документів щодо реалізації організаційно-економічних заходів з покращення інвестиційного середовища в реальному секторі економіки на субрегіональному рівні;

- забезпечення ефективного співробітництва органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, профспілок і роботодавців, громадських організацій з питань забезпечення ефективної зайнятості громадян та ведення соціально відповідального бізнесу;

- проведення аналізу діючих регіональних медичних програм, визначення їхньої доцільності та ефективності і, при потребі, скорочення їхньої кількості або, навпаки, збільшення фінансування;

- покращення якості соціальної роботи шляхом забезпечення центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді кваліфікованими професійними кадрами (введення соціального працівника у кожную територіальну громаду), підвищення статусу соціальних працівників.

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

У першому півріччі 2012 р. проти відповідного періоду минулого року **обсяг промислового виробництва** зріс на 7,4 % (у першому півріччі 2011 р. темп приросту складав 3,7 %). Зростання виробництва відмічено у всіх основних видах промислової діяльності: у добувній промисловості – на 2,3 %, у переробній промисловості – на 5 %, у виробництві і розподіленні електроенергії – на 15,6 %.

Серед галузей переробної промисловості нарощення обсягу продукції відбулось у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів – на 2,7 %, у хімічній і нафтохімічній промисловості – на 10,4 %, у виробництві іншої неметалевої мінеральної продукції (будівельних матеріалів) – на 17,1 %, у целюлозно-паперовому виробництві і видавничій діяльності – у 4,5 разу.

У виробництві харчових продуктів і напоїв одержано приріст на 8,2 %, що зумовлено зростанням випуску продукції у виробництві молочних продуктів (на 25,7 %), олії та тваринних жирів (на 71 %).

У січні-червні 2012 р. у Миколаївській області відбулось зростання **виробництва сільськогосподарської продукції** на 9 %, у т.ч. на сільськогосподарських підприємствах – на 22 %, у господарствах населення – на 2,7 %. Виробництво продукції рослинництва збільшилось на 54 %, проте середня врожайність зернових культур була нижчою за торішній показник на 34% і складала 17,7 ц з 1 га.

За перше півріччя 2012 р. підприємствами області виконано **будівельних робіт** на суму 506,9 млн грн, що у порівнянних цінах на 5,3 % менше, ніж за відповідний період 2011 р. Зниження обсягів будівництва відбулось внаслідок зменшення на 3,8 % робіт на підприємствах з будівництва будівель та споруд (87,5 % загальнообласного обсягу будівельних робіт) та на 12,3 % на підприємствах, що виконують роботи з установа інженерного устаткування. За характером будівництва 74,4 % від загального обсягу виконаних робіт припадало на нове будівництво, реконструкцію та технічне переоснащення об'єктів, на капітальний (14,5 %) та поточний (11,1 %) ремонт.

У **зовнішній торгівлі товарами** наявні позитивні тенденції. Так, за січень-червень 2012 р. обсяг експорту товарів з області становив 1,1 млрд дол. США (146,9 % відповідно періодом січня-червня 2011 р.), імпорту – 424,5 млн дол. США (79,7 % проти відповідного періоду 2011 р.). Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами склало 608,8 млн дол. США, а коефіцієнт покриття експортом імпорту – 2,7.

Рівень зареєстрованого безробіття у цілому по області скоротився на 0,1 в. п. і на 1 липня 2012 р. становив 2 % середньорічної кількості населення працездатного віку. Навантаження незайнятого населення, що перебувало на обліку державної служби зайнятості, на вакантні посади на кінець червня становило 9 осіб (на кінець червня 2011 р. – 11 осіб). У територіальному аспекті цей показник набув найнижчого значення у м. Миколаєві та Очакові (4 особи на одне вільне робоче місце), найвищого – у Баштанському районі (112 осіб).

Становище суднобудівної галузі залишається складним, незважаючи на задекларовані «Стратегією економічного і соціального розвитку Миколаївської області до 2015 р.» пріоритети щодо підтримки суднобудівної галузі. Із трьох ключових підприємств суднобудівної галузі замовлення на виробництво продукції отримав лише «Чорноморський суднобудівний завод» (підписано контракт з латвійською компанією

«PKL Flote» на побудову багатоцільового морського буксиру, який планується передати замовнику влітку 2013 р.).

ДП «Суднобудівельний завод імені 61 комунара» та ПАТ «Миколаївський суднобудівний завод «Океан» перебувають у незадовільному стані. Зокрема, попри погашення заводом «Океан» заборгованості із виплати зарплатні працівникам на суму 32,5 млн грн, підприємство лишається без замовлень на виготовлення продукції. 10 липня 2012 р. Залишається відкритим питання реструктуризації «Суднобудівного заводу імені 61 комунара».

Зазначені тенденції вкотре доводять необхідність державної підтримки суднобудівної галузі.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Позитивними тенденціями соціально-економічного розвитку Миколаївської області стали:

- зростання обсягів промислового виробництва (за даним показником область увійшла до п'ятірки лідерів України);
- зростання обсягів виробництва у харчовій промисловості;
- збільшення обсягу експорту товарів (найвищий показник по Україні) завдяки збільшенню поставок продукції неорганічної хімії (глинозему), механічного та електричного обладнання, насіння і плодів олійних рослин, готових харчових продуктів, зокрема безалкогольних напоїв, продуктів переробки овочів та плодів.

Для забезпечення подальшої позитивної динаміки соціально-економічного розвитку на регіональному рівні слід вирішити такі **системні проблеми:**

1. Недостатня державна підтримка сільського господарства:

- відсутність державних галузевих програм щодо вирішення питань продовольчої безпеки;
- високий ступінь зношеності зрошувальних систем;
- скорочення виробництва продукції тваринництва.

2. Необхідність оновлення промислово-технологічного потенціалу:

- основні фонди підприємств є фізично зношеними;
- втрата ринків збуту внаслідок використання застарілих технологій (низька конкурентоспроможність, висока енергоємність продукції).

3. Недостатній розвиток транспортного потенціалу:

- значна частина дорожньої інфраструктури області є зношеною та морально застарілою, мають місце малі обсяги капітального ремонту доріг;
- недостатньо використовується пропускна спроможність Дніпровсько-Бузько-Лиманського каналу.

Для вирішення зазначених системних проблем необхідно:

- зміцнити законодавчу базу підтримки суднобудівної галузі. Так, є доцільним прийняття в цілому Закону України «Про проведення економічного експерименту щодо державної підтримки суднобудівної промисловості» (рег. № 10360), що був прийнятий Верховною Радою України у першому читанні 5 червня 2012 р. та дістав позитивну оцінку профспілкових комітетів ПАТ «Миколаївський суднобудівний завод «Океан» та ПАТ «Чорноморський суднобудівний завод».

- прийняти на регіональному рівні програми, спрямовані на розвиток сільського господарства;

- прийняти регіональну програму розвитку туристично-рекреаційної галузі.

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ

Статистичні дані соціально-економічного розвитку Одеської області свідчать про помітний спад в основних галузях промисловості, сільського господарства і транспорту.

У січні-червні 2012 р. проти відповідного періоду 2011 р. **обсяг промислового виробництва** в регіоні скоротився на 10,6 % (у січні-червні 2011р. проти відповідного періоду 2010р. спад склав 14,9 %).

Скорочення промислового виробництва обумовлено:

- зростанням цін на енергоносії;
- зниженням купівельної спроможності населення;
- скороченням виробництва молока та молочних продуктів в зв'язку з припиненням виробничої діяльності ВАТ «Балтський молочноконсервний комбінат»;
- тимчасовим припиненням виробництва ВАТ «Котовський винзавод»;
- зменшенням поголів'я птиці, що пов'язано з банкрутством двох великотоварних птахофабрик області – СТОВ «Комінтернівська птахофабрика» у Комінтернівському районі та ВАТ «Отрадівська птахофабрика» у Роздільнянському районі.

Протягом першого півріччя 2012 р. виробництво у хімічній та нафтохімічній промисловості у порівнянні з відповідним періодом 2011 р. зменшилось на 24,7 %, що значною мірою пов'язано із неритмічною роботою Одеського нафтопереробного заводу (належить ВАТ «Лукойл»). Виробництво на Одеському нафтопереробному заводі було зупинено у жовтні 2010 р. у зв'язку з ситуацією, що склалась на ринку нафтопродуктів, та зміною схеми постачання нафти. Проте ВАТ «Лукойл» збирається інвестувати в підприємство у 2012 р. 8,84 млн дол, у 2013 р. – 12,91 млн дол, у 2014 р. – 9,707 млн дол.

Суттєво вплинула на випуск промислової продукції також ситуація на іншому провідному підприємстві регіону – Одеському припортовому заводі. Так, за січень-червень 2012 р. чистий збиток заводу склав 123 млн 179 тис. грн (за аналогічний період 2011 р. прибуток склав 81 млн 479 тис. грн). Причиною такої ситуації експерти називають високу ціну на природний газ. В той же час, завдяки покращенню кон'юнктури та цінової ситуації на світовому ринку було заявлено про відновлення роботи Одеського припортового заводу на повну потужність починаючи з червня 2012 р..

У виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у січні-червні 2012 р. проти січня-червня 2011 р. обсяг випуску продукції зменшився на 6,4 % (у січні-червні 2011 р. проти січня-червня 2010 р. – на 19,8 %).

У легкій промисловості обсяг виробництва за січень-червень 2012 р. у порівнянні з січнем-червнем 2011 р. зменшився на 19,1 % (у січні-червні 2011 р. проти січня-червня 2010 р. навпаки, зросло на 48,2 %).

На підприємствах машинобудування у січні-червні 2012 р. у порівнянні з відповідним періодом 2011 р. відбулось збільшення обсягу виробництва на 4,6 %. Так, виробництво електричної високовольтної апаратури збільшилось у 2,8 разу. Проте зменшилось виробництво електричних низьковольтних проводів та кабелів на напругу до 1000 В (на 8,1 %), електричної низьковольтної апаратури (на 3,8 %).

У січні-червні 2012 р. промисловими підприємствами області реалізовано продукції на 11510,2 млн грн. Традиційно значна частина обсягів реалізації продукції припала на підприємства переробної промисловості (71,7 %), підприємства виробництва та розподілення електроенергії, газу та води (28,3 %). Обсяги реалізованої промислової продукції на одну особу в області за січень-червень 2012р. склали 4819,0 грн, що нижче рівня відповідного періоду минулого року на 3,0%. Найбільший цей показник у містах

Южному (85236,0 грн), Іллічівському (10965,0 грн), та Одесі (5575,8 грн), Роздільнянському (11323,8 грн), Білгород-Дністровському (5647,8 грн) та Комінтернівському (5543,2 грн) районах. У містах Ізмаїлі, Білгороді-Дністровському, Теплодарі та Котовську цей показник склав 4713,6 грн, 3953,1 грн, 1740,4 грн та 901,2 грн відповідно. По районах він розподілився таким чином: Овідіопольський – 2730,4 грн, Кілійський – 994,8 грн, Біляївський – 956,1 грн. Найнижчий цей показник у Великомихайлівському, Миколаївському та Ананіївському районах області.

Обсяги **продукції сільського господарства** за січень-червень 2012 р. (в постійних цінах 2010 р.) збільшилися порівняно із січнем-червнем 2011 р. на 18,5 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах на 18,6 % та у господарствах населення на 18,4 %. Наприклад, за перше півріччя 2012 р. обсяг виробництва продукції рослинництва порівняно з відповідним періодом 2011 р. збільшився на 58,3 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах на 31,8%, а у господарствах населення у 3,3 рази.

Основна увага у розвитку агропромислового комплексу приділялась реалізації Програми «Зерно Одещини 2011-2015» (рішення Одеської обласної ради від 30 грудня 2010 р. № 49-VI) завдяки дотуванню сільськогосподарських виробників продовольчої пшениці, реалізованій регіональному оператору (на часткову компенсацію вартості придбання сільгоспвиробниками області тракторів з обласного бюджету було виділено 7,1 млн грн).

Розвитку тваринництва підпорядковано виконання програми «Тваринництво Одещини 2011-2015» (рішення Одеської обласної ради від 2 листопада 2010 р. № 1228-V). Для реалізації програми було здійснено такі заходи:

- частково компенсовано вартість придбання племінних ресурсів вітчизняного походження для поліпшення організації оптимального відтворення поголів'я великої рогатої худоби, свиней, овець та птиці (виділено з обласного бюджету 2,2 млн грн, фактично профінансовано в обсязі 1,1 млн грн);

- продовжено виведення на проектну потужність свиногокомплексу на 24 тис. гол. свиней. ТОВ «Агропрайм Холдинг» у Болградському районі;

- продовжено реконструкцію молочнотоварної ферми на 600 гол. корів СТОВ агрофірми «Петродолинське» в Овідіопольському районі;

- реалізуються проекти будівництва свиногокомплексів ТОВ «Арцизька м'ясна компанія» на 18 тис. голів в Арцизькому районі, ТОВ «Агрофірма «Владівське подвір'я» на 20 тис. голів в Іванівському районі, замкнутого циклу ТОВ «Тарутинська аграрна компанія» на 27 тис. голів в Тарутинському районі, ПП «Агро-Діс» на 12 тис. голів в Ананіївському районі.

За січень-червень 2012 р. обсяг виробництва продукції тваринництва у порівнянні з відповідним періодом 2011 р. збільшився на 0,1 %, у тому числі в господарствах населення збільшився на 2,9 %, а у сільськогосподарських підприємствах - зменшився на 14,5%.

Одеська область за **обсягами будівельних робіт** та за темпами зростання обсягів будівництва проти відповідного періоду минулого року посіла 6 місце серед регіонів України. Так, у січні-червні 2012 р. підприємствами області було виконано робіт на суму 1499,3 млн грн, що у порівнянних цінах на 3,7 % більше, ніж у відповідному періоді минулого року. За обсягами виконаних будівельних робіт серед районів та міст області перше місце займає м. Одеса, друге – Комінтернівський район, третє – Овідіопольський район, четверте – м. Южне, п'яте – м. Іллічівськ, будівельниками яких виконано 97,3% загального обсягу робіт по області.

Рівень зареєстрованого безробіття по Одеській області станом на 1 липня 2012 р. становив 0,8 % населення працездатного віку (на 1 липня 2011р. – 1,2%). Рівень безробіття у сільській місцевості на 1 липня 2012 р. становив 1,2 % населення у працездатному віці, серед міського населення – 0,7 %. Найвищий рівень зареєстрованого безробіття станом на 1 липня 2012 р. спостерігався у Савранському (3,6 %), Красноокнянському (3,1 %) та

Котовському (2,7 %) районах, а найнижчий – у Овідіопольському (0,2 %), Комінтернівському (0,2 %), Біляївському (0,3 %) районах та у містах Одесі (0,4 %), Южному (0,5 %), Теплодарі (0,6 %) та Іллічівську(0,7 %). По області середня навантаженість незайнятого населення на одне вільне робоче місце (вакансію) на кінець червня 2012 р. коливалась від 1 особи у містах Одесі, Теплодарі, Южному, Біляївському та Комінтернівському районах до 54 осіб у Красноокнянському районі.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Чинниками, що зумовили спад промислового виробництва, були такі:

- негативний вплив на економіку регіону роботи провідних промислових підприємств хімічної та нафтохімічної промисловості (Одеського припортового заводу та Одеського нафтопереробного заводу). Основними причинами зменшення виробництва є зростання цін на енергоносії та несприятлива кон'юнктура на світовому ринку;

- скорочення обсягів виробництва у харчовій та переробній промисловості регіону (станом на 2009 р. – понад 28 % зайнятих працівників і майже 30 % реалізованої продукції), зокрема, у виробництві виноградного вина.

В аграрному секторі наявні такі тенденції:

- зростання у виробництві сільськогосподарських підприємств питомої ваги продукції рослинництва (в основному зернових та технічних культур) на фоні зменшення виробництва продукції тваринництва;

- виробництво продукції тваринництва зосереджено переважно у господарствах населення.

Незначний приріст у будівельній галузі відбувся переважно за рахунок міст Одеської агломерації (Одеса, Іллічівськ, Южний) та у приміських районах області, де існує значний попит на житло. Такі дані не є показовими для галузі в цілому. Також слід звернути увагу на зменшення виробництва у промисловості будівельних матеріалів (цементу, бетонних сумішей тощо), що свідчить про відсутність попиту на означену групу продукції.

У транспортному комплексі викликають увагу такі фактори:

- на фоні незначного зменшення обсягів переробки вантажів морськими торговельними портами регіону занепокоєння викликає значне скорочення транзитних вантажів. Враховуючи, що транзитні вантажі складають близько 30 % вантажної бази українських портів, це є вагомим чинником загальної економічної динаміки регіону. Зазначена тенденція особливо помітна на тлі збільшення обсягів перевалки російськими морськими портами Азово-Чорноморського басейну (за січень-травень 2012 р. – 69,7 млн тонн, що на 5,6 % більше, ніж за аналогічний період 2011 р.);

- скорочення обсягів перевалки контейнерів, що, на думку експертів, пояснюється жорсткістю та непрозорістю митних процедур в українських портах. Внаслідок цього певна частина контейнерних потоків відійшла до портів країн Балтії;

- збільшення обсягів пасажироперевезень автомобільним транспортом на тлі зменшення пасажироперевезень іншими видами транспорту (залізничним та водним), з одного боку, має сезонний характер (курортний сезон), з іншого – пов'язане зі зміною розкладу прибуття-відправлення потягів до/з Одеси, внаслідок чого популярні нічні потяги були перенесені на менш зручний для пасажирів час.

У соціальній сфері привертає до себе увагу високий рівень безробіття у сільській місцевості. В той же час викликає занепокоєння ситуація у монофункціональних приморських містах-портах (Ізмаїл, Рені).

Зберігаються диспропорції у розвитку різних територій області. У кращому стані знаходяться міста Одеської агломерації та приміські райони (Комінтернівський, Овідіопольський та Біляївський), де зафіксовано найнижчий рівень безробіття та найнижче навантаження незайнятого населення на одне робоче місце. У гіршому стані знаходяться північні та південні райони області.

З метою пом'якшення впливу негативних чинників та стабілізації економічної ситуації у регіоні доцільно вжити наступних заходів.

1) На державному рівні:

- налагодити ефективну співпрацю між Державним фондом регіонального розвитку та структурними фондами ЄС щодо спільного фінансування проектів регіонального розвитку на території Одеської області;

- залучити місцеві органи влади до формування зовнішньоекономічної політики через розробку і реалізацію програмних документів у сфері міжнародного співробітництва;

- розглянути питання щодо створення на території Одеської області регіональних портових кластерів, що об'єднують підприємства різних видів діяльності, пов'язаної з перевалкою та обробкою вантажів, а також з різноманітними сервісними послугами для вантажів, суден та портів;

- ініціювати розробку спільної програми міжрегіонального співробітництва приморських регіонів України;

- визначити перспективи розвитку Українського Придунав'я, у тому числі через прийняття нової економічно обгрунтованої Комплексної програми розвитку цього регіону, в якій були б передбачені асигнування державного та місцевих бюджетів на реалізацію пунктів програми.

2) На регіональному і місцевому рівнях:

- сприяти розвитку товарного сільськогосподарського виробництва, передусім, продукції тваринництва, шляхом створення умов для прямого надходження продукції на споживчий ринок та переробні підприємства;

- забезпечити поглиблення співпраці між Одеською, Миколаївською, Херсонською областями та АР Крим із залученням до співпраці Донецької та Запорізької областей у морегосподарській і туристично-рекреаційній сферах та забезпеченні транзиту вантажів;

- ініціювати розробку програми міжрегіонального співробітництва приморських регіонів України;

- започаткувати проекти розвитку міжрегіональної інвестиційної та підприємницької інфраструктури з метою фінансування та підтримки спільних проектів на основі державно-приватного партнерства;

- започаткувати процес та розробити проект щодо створення регіональних логістичних центрів, у тому числі, транспортно-логістичного центру портів «Великої Одеси» (Одеса, Іллічівськ, Южний), транспортно-логістичного центру Українського Придунав'я (Ізмаїл, Рені) тощо для оптимізації процесів проходження вантажів;

- прискорити запровадження заходів щодо спрощення реєстраційних і дозвільних процедур у сфері підприємництва, розробити і затвердити стандарти адміністративних послуг для підприємств, які надаються на рівні районних державних адміністрацій.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Позитивні тенденції економічного та соціального розвитку регіону:

- продовжується зростання обсягів випуску промислової продукції. Так, у січні-червні 2012 р. виробництво промислової продукції порівняно з аналогічним періодом минулого року підвищилося на 0,5 %. Збільшення обсягів виробництва у видобувній промисловості склало 0,3 %, виробництві харчових продуктів, напоїв, тютюнових виробів – 2,6 %, металургійному виробництві – 7,4 %, виробництві та розподіленні електроенергії, газу і води – 11,9 %;

- відбувається зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Так, обсяг виробництва валової продукції сільського господарства за січень – червень 2012 р. порівняно з відповідним періодом минулого року зріс на 0,8 %, у тому числі у господарствах населення – на 4,8 % (у сільськогосподарських підприємствах, навпаки, відбулось зменшення на 4 %). Частка господарств населення у загальному виробництві м'яса становила 72,4 %, молока – 58 %, яєць – 27,3 %;

- зростання обсягів роздрібної торгівлі (у I півріччі 2012 р. у порівнянні з аналогічним періодом минулого року обсяги роздрібної торгівлі підвищилися на 16,3 %);

- зростає розмір заробітної платні для штатного працівника області (порівняно з відповідним періодом попереднього року зарплатня працівників області зросла на 16,5 % і у звітному періоді становила 2544 гривні);

- зменшується кількість безробітних. Так, кількість зареєстрованих безробітних станом на 1 липня 2012 р. становила 26,9 тис. осіб і зменшилась порівняно з відповідною датою попереднього року на 14,6 %;

- обсяги будівельних робіт у порівнянні з січнем – червнем 2011 р. зросли на 3,6 %;

- збільшились обсяги вантажних перевезень (на 22,3 %).

Негативні тенденції економічного та соціального розвитку регіону:

- у зовнішній торгівлі, як і у 2011 р., імпорт продовжує переважати над експортом. За підсумками січня-червня 2012 р. негативне сальдо зовнішньої торгівлі склало 277 млн доларів США. Обсяги експорту порівняно з відповідним періодом 2011 р. зросли на 16,8 %, імпорту – на 46,8 %. Такі тенденції доводять неможливість виправлення торговельного дисбалансу в короткостроковій перспективі;

- Харківщина є регіоном з одним з найбільших рівнів заборгованості з виплати зарплатні (станом на 1 липня 2012 р. заборгованість становила 133,7 млн грн – 11,3 % від загальної суми боргу по Україні), і заборгованість продовжує поступово зростати (порівняно з початком 2011 р. – на 4,5 % або на 5,8 млн грн);

- спостерігається скорочення випуску промислової продукції: на 2,0 % у переробній промисловості, на 6,6 % у легкій промисловості, на 11,0 % у хімічній і нафтохімічній промисловості, на 1,5 % у машинобудуванні;

- відбувається скорочення обсягів виробництва продукції тваринництва. Так, протягом I півріччя 2012 р. обсяг виробництва продукції тваринництва порівняно з відповідним періодом минулого року скоротився на 4,9 % (у тому числі м'яса – на 16,8 %, яєць – на 8,3 %);

- відбувається накопичення податкового боргу перед місцевими бюджетами. Так, обсяг податкового боргу до місцевих бюджетів станом на 1 червня 2012 р. з початку року збільшився на 1,4 млн грн та становив 203,1 млн грн (зокрема, по платі за землю збільшився на 5,1 млн грн і склав 77,1 млн грн);

- спостерігається підвищення тарифів на комунальні послуги (тарифи на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива підвищилися на 4,4 %);
- бюджетні кошти, виділені на ремонтно-будівельні роботи на вулицях та дорогах комунальної власності, не були використані.

Таким чином, можна зробити такі **висновки стосовно очікуваних тенденцій соціально-економічного розвитку регіону до кінця 2012 р.:**

- подальше збільшення від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі області;
- продовжить збільшуватись заборгованість по виплаті зарплатні;
- ймовірним є зниження обсягів промислової продукції (приріст обсягів виробництва у декількох галузях перестане компенсувати спад у решті);
- доволі ймовірним виглядає продовження накопичення податкового боргу перед місцевими бюджетами.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Протягом I півріччя 2012 р. було зафіксовано позитивну тенденцію підвищення обсягів промислового виробництва, що надалі може перетворитись на негативну, оскільки зростає кількість базових галузей промисловості, в яких спостерігається спад виробництва. Відбулося незначне підвищення обсягів виконання робіт у будівельній галузі. В області існує негативна тенденція до збільшення заборгованості з виплати заробітної платні, збільшення від'ємного сальдо зовнішньоторговельної діяльності та зменшення надходження податкових виплат до місцевих бюджетів. Також викликає занепокоєння скорочення обсягів виробництва продукції тваринництва.

Рекомендації щодо першочергових заходів на рівні облдержадміністрації:

- здійснювати більш чіткий контроль над податковими надходженнями до бюджету;
- розробити програму стимулювання експорту та імпортозаміщення на рівні регіону;
- приділити особливу увагу погашенню заборгованості з виплати заробітної платні та уникненню її подальшого зростання.

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ

У січні-червні 2012 р. порівняно з січнем-червнем попереднього року **обсяги промислової продукції** збільшилися на 3,9 %, перш за все завдяки підприємствам легкої промисловості, з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, целюлозно-паперового виробництва, видавничої діяльності, металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів.

Зменшили випуск продукції підприємства добувної промисловості, хімічної та нафтохімічної промисловості, машинобудування, з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води, з оброблення деревини та виробництва виробів з деревини, крім меблів. Спад промислового виробництва у зазначених галузях спричинений:

- нестабільною роботою ДП «Палада» (падіння обсягів виробництва на 28,2 %) та філії «Херсонського суднобудівного і судноремонтного заводу ім. Комінтерна» (падіння обсягів виробництва на 30,6 %);

- зменшенням обсягів виробництва продукції на ТОВ НВП «Херсонський машинобудівний завод» через зупинку виробничої діяльності підприємства у січні-лютому 2012 року;

- зупинку на реконструкцію ЗАТ «Херсонська кондитерська фабрика»;

- зменшенням обсягів виробництва продукції на ТДВ «Херсонський електромеханічний завод» (на 18,6 %) та на ТОВ «Новокаховський електромеханічний завод» (на 8,1 %) через спад попиту на їхню продукцію;

- зниженням виробництва електроенергії філією Каховської ГЕС через недостатню наповненість водою р. Дніпро.

За січень-червень 2012 р. виробництво **продукції сільського господарства** порівняно з січнем-червнем 2011 р. зросло на 26,5 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – на 7,9 %, у господарствах населення – на 31,0 %.

Виробництво овочів відкритого ґрунту в усіх категоріях господарств зросло проти минулорічного на 121,8 тис. ц (на 10,7 %) і склало 1263,4 тис. ц. Господарствами усіх категорій зібрано 1044,3 тис. ц картоплі (по 99 ц з 1 га, майже так, як і торік). Виробництво плодово-ягідної продукції зросло на 50,7 тис. ц (в 1,6 разу більше) і склало 137,7 тис. ц, що досягнуто за рахунок підвищення урожайності з 41,1 ц до 63,4 ц з 1 га зібраної площі. Майже весь обсяг виробництва картоплі, овочів, плодово-ягідної продукції було вироблено господарствами населення (відповідно, 95,9 %, 95,7 %, 93,7 %).

Через складні погодні умови поточний рік є одним з найтяжчих протягом останнього часу для аграрної сфери області. Станом на червень 2012 р. було зібрано 70 % ранніх зернових культур, намолочено 470 тис. тонн продовольчого зерна та очікується ще 200-250 тис. тонн ранніх зернових. Однак планувалось зібрати зернових на рівні 2011 р. (близько 2,5 млн т). За даними обласної державної адміністрації, станом на червень 2012 р область повністю забезпечена продовольчим зерном, запас з минулих років складає 321 тис. т, тоді як для задоволення потреб області на рік потрібно лише 151,7 тис. т. Керівництво Херсонської облдержадміністрації очікує отримати рішення Кабінету Міністрів України щодо Херсонської області за такими напрямками: допомога по розширенню площ під зрошення (очікується в розмірі 50 млн грн), компенсацію за утримання чорних парів та загибелі озимих і ярих культур.

За січень-червень 2012 р. господарствами усіх категорій реалізовано на забій 34,3 тис. т худоби та птиці, (на 3,4 % менше, ніж за січень-червень 2011 р.), вироблено

152,2 тис. т молока (на 2,5 % більше), 266,1 млн шт. яєць (на 4,1 % менше). Станом на 1 липня 2012 р. поголів'я великої рогатої худоби в господарствах усіх категорій становило 139,4 тис. голів (на 0,3 % менше, ніж станом на 1 липня 2011 р.), у тому числі корів – 78,3 тис. голів (на 0,4 % менше), свиней – 243,3 тис. голів (на 0,1 % більше), овець і кіз – 73,8 тис. голів (на 5,9 % менше), птиці всіх видів – 9433,2 тис. голів (на 28,6% більше).

За січень-червень 2012 р. підприємствами *транспорт* перевезено 4361,3 тис. т вантажів, що на 11,2 % менше, ніж за січень-червень 2011 р. Вантажообіг збільшився на 20,7 % та становив 2939 млн ткм. Збільшення вантажообігу відбулося на водному транспорті (на 85,8 %), залізничному (на 18,4 %) та автомобільному (на 15,9 %).

Відправлення вантажів залізничним транспортом порівняно з січнем-червнем 2011 р. зменшилось на 16,4 %. Так, зменшилось перевезення хімічних та мінеральних добрив (на 83,4 %), брухту чорних металів (на 62,2 %), будівельних матеріалів (на 10,2 %), кольорової руди (на 6,7 %). Зросло перевезення зерна і продуктів перемолю (на 18,7 %), цементу (на 10,8 %), нафтопродуктів (на 0,7 %). Середньодобове навантаження вагонів зменшилось на 16,2 %.

Водним транспортом за січень-червень 2012 р. було перевезено 175,5 тис. т вантажів, що на 48,7 % менше, ніж за відповідний період 2011 р. Закордонні перевезення вантажів водним транспортом склали 97,2 % від обсягів січня-червня минулого року. Обсяг переробки вантажів у портах та на промислових причалах (морських і річкових) збільшився на 10,3 % та становив 1893,1 тис. т. Обсяг переробки вантажів внутрішнього сполучення збільшився на 27,2 %, експортних вантажів – на 15 %, імпортних вантажів – на 2,3 %. Переробка транзитних вантажів скоротилась на 27,9 %. Кількість оброблених суден збільшилась на 3,7 % та становила 653 одиниці.

Підприємствами автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями) за січень-червень 2012 р. перевезено 1893,6 тис. т вантажів, що на 2,7 % більше від січня-червня 2011 р., та виконано вантажообігу обсягом 456,2 млн ткм (зріс на 15,9 %).

За січень-червень 2012 р. послугами пасажирського транспорту скористались 48849,1 тис. пасажирів, що на 6,8 % менше, ніж за січень-червень 2011 р. Пасажиропотік зменшився на 9,1 % і становив 1377,7 млн пас км. Зменшення пасажиропотоку відбулося на таких видах транспорту: водному (на 13,1 %), автомобільному (на 12 %), тролейбусному (на 8,8 %) та залізничному (на 3,7 %). Залізничним транспортом за січень-червень 2012 р. відправлено 1652,8 тис. пасажирів, що на 10,9 % менше, ніж за січень-червень минулого року. Послугами автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями) скористались 33656 тис. пасажирів, що на 6 % менше, ніж за січень-червень 2011 р. Міським електротранспортом перевезено 13472,5 тис. пасажирів, що на 8,8 % менше, ніж за січень-червень 2011 р.

В Херсонській області завершено будівництво першого річкового терміналу ТОВ СП «НБУЛОН». Будівництво перевантажувального терміналу «НБУЛОН» у смт. Козацьке було розпочато 3 квітня 2012 р. і завершено за 3 місяці. Вартість будівництва терміналу становить 170 млн грн. Новозведений комплекс має наступні технічні характеристики: об'єм зберігання зерна – 76 тис. тонн, добова потужність сушарок – 3 тис. тонн, добова потужність по відвантаженню на водний транспорт – 10 тис. т, силоси вологого зерна мають збільшену місткість – 250 тонн кожен. На терміналі у смт. Козацьке було зведено унікальну причальну споруду довжиною 315 м, що включає вантажний причал (105 м) та швартовні пали (210 м). Це дозволяє одночасно швартувати три несамохідні судна «NBL».

У порівнянні з іншими регіонами України в Херсонській області спостерігається найбільше *скорочення обсягу експорту товарів* (на 24,9 %, тоді як по Україні – зростання на 5,3 %). Зменшення обсягу експорту товарів у звітному періоді перш за все пов'язане із зменшенням обсягів поставок продуктів рослинного походження (на 61 %), в основному олії рослинного походження (на 84 %) на підприємстві «Каргіл» та зупинкою

заводу «Пром-агро».

Кількість *зареєстрованих безробітних* по області станом на 1 липня 2012 р. становила 8,6 тис. осіб (менше на 6,6 % у порівнянні з 1 липня 2011 р.). Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по області на 1 липня 2012 р. становив 1,3 % населення працездатного віку. Найвищий рівень зареєстрованого безробіття зафіксовано у Високопільському районі (3,9 %), а найнижчий – у Білозерському (1 %), Каховському (1 %) та Цюрупинському (1 %) районах.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Аналіз соціально-економічного розвитку Херсонської області у першому півріччі 2012 р. дозволяє виокремити такі основні проблеми:

- спад промислового виробництва, спричинений зниженням попиту на продукцію підприємств області;

- скорочення обсягу експорту товарів, пов'язане із зменшенням обсягів поставок продуктів рослинного походження (на 61 %);

- низька врожайність у порівнянні з попереднім роком внаслідок важких погодних умов та недостатнього рівня модернізації меліоративної системи;

Позитивною тенденцією є зниження безробіття, що пов'язано із зростанням зайнятості на сезонних роботах в сільськогосподарському секторі.

З метою стабілізації ситуації та забезпечення стабільного соціально-економічного зростання є необхідним вжити такі заходи:

- активізувати впровадження інноваційних технологій на виробництві;

- залучити науковий потенціал області до розробки та впровадження енергозберігаючих технологій, ефективного використання сировинних ресурсів області;

- модернізувати зрошувальну систему, що дасть змогу збільшити врожайність;

- забезпечити державну підтримку діяльності зі зберігання, переробки та доведення сільськогосподарської продукції до споживачів;

- розробити регіональні програми щодо активізації розвитку туристичної та санаторно-курортної галузі області (що дозволить, у тому числі, забезпечити підвищення інтересу інвесторів до інвестування у туристичну галузь);

- забезпечити державну та регіональну підтримку проведенню інформаційно-рекламних кампаній туристичного продукту області на внутрішньому та міжнародному ринках.

ЧАСТИНА II. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: ПЕРЕДУМОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

У межах реалізації «Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року», затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України № 1001 від 21.07.2006 р., Донецькою обласною державною адміністрацією у 2006 р. була розроблена та прийнята «Стратегія економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 року». Цим документом було визначено головну мету економічного та соціального розвитку регіону – поліпшення якості життя населення завдяки реалізації структурних змін в економіці та підвищення конкурентоспроможності регіону. Також були закріплені основні механізми реалізації зазначеної стратегії.

Реалізація розвитку людського потенціалу у відповідності до показників «Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 року»:

- на початок квітня 2012 р. коефіцієнт смертності на 1000 осіб знизився до 17,2 осіб. Стратегією передбачено до 2015 р. довести цей показник до 16 осіб на 1000;

Довідково: в січні-квітні 2009 р. коефіцієнт померлих становив 18,4 осіб на 1000, в січні-квітні 2010 р. – 17,4, в січні-квітні 2011 р. – 17,5 осіб;

- на початок 2012 р. рівень зайнятості працездатного населення доведено до 69,2 %. За «Стратегією» цей показник до 2015 р. передбачалось довести до 64,8 % (тобто результат вже перевершив запланований «Стратегією» показник).

Довідково: у 2009 р. показник зайнятого населення працездатного віку становив 66,1 %;

- на початок 2012 р. досягнуто зменшення рівня безробіття населення у віці 15-70 років до 8,2 %. «Стратегією» передбачено до 2015 року цей показник довести до 3,5 %.

Довідково: рівень безробіття населення у віці 15-70 років в 2009 р. становив 9,4 %, в 2010 р. – 8,4 %.

Серед інших здобутків - досягнення збільшення доходів місцевих бюджетів Донецької області на початок 2012 р. до показника у 10,1 млрд грн (згідно «Стратегії», закладений прогнозний показник становив 10 млрд грн). Також станом на початок 2012 р. майже на 40 % було виконано закладені «Стратегією» показники щодо економії паливно-енергетичних ресурсів – 1568 тис. тонн умовного палива із 3,7 млн запланованих. На початок 2012 р. приріст обсягу промислового виробництва у порівняних цінах до рівня 2010 р. становив 13,6 % («Стратегією» передбачено до 2015 р. цей показник довести до 36 %). Поступово реалізується закладений «Стратегією» показник (3 %) щодо середньорічного приросту обсягу виробництва валової продукції сільськогосподарства. За січень-червень 2012 року індекс обсягу сільськогосподарського виробництва в області склав 110,8 % в усіх категоріях господарства, у той час як за січень-червень 2011 року – 108,0 %.

Незважаючи на вищенаведені позитивні результати у досягненні запланованих показників, на низькому рівні лишається реалізація таких завдань:

- не досягнуто закладених показників зростання коефіцієнту народжуваності у 1,3 разу. Навпаки, простежується зниження коефіцієнту народжуваності з 9,7 на 1000 осіб у 2008 р. до 9,3 на початок 2012 р.;

- на початку 2012 р. у порівнянні з 2011 р. збільшився показник захворюваності на туберкульоз (на 6,3 %) та ВІЛ-СНІД (на 0,3 %). «Стратегією» передбачено постійне зменшення рівня захворюваності на туберкульоз та ВІЛ-СНІД;

- відсутні суттєві досягнення стосовно збільшення рівня охоплення дітей дошкільною освітою до 85 %. З 2007 р. по 2012 р. цей показник збільшився лише на 1 в.п. % і становить 64 %;

- відсутні дієві заходи стосовно модернізації систем: втрати води у мережах по області складають 51,4 %; втрати тепла у зовнішніх теплових мережах – 12,6 %;

- невиконаними лишаються положення «Стратегії», спрямовані на раціональне використання природних ресурсів. Так, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря збільшилися на 5 % і на початок 2011 р. становили 1589,9 тис. т. Аналогічна ситуація склалася навколо скидання забруднених стічних вод у поверхневі водні об'єкти (на початок 2011 р. їхній обсяг збільшився на 22 % у порівнянні з минулим роком і склав 1503 млн куб м);

- за темпами приросту промислового виробництва на початок 2012 р. на першому місці залишалась вугільна промисловість (збільшення на 20,3 % у 2011 р. у порівнянні з 2010 р.), проте заходи щодо розвитку та реструктуризації вугільної галузі у 2011 р. профінансовано не було;

- не досягнуто результатів щодо збільшення кількості малих підприємств в області та питомої ваги працюючих на них. Навпаки, в області спостерігається зниження середньої чисельності працюючих на малих підприємствах з 159,4 тис. у 2009 р. до 152,8 тис. на початок 2011 р.

«Стратегія економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 року» потребує коригування за такими напрямками:

- приведення у відповідність прогностичних показників та завдань до нових умов, що склалися після світової економічної кризи;

- втілення стратегічних цілей, поставлених у Програмі економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» та Національному плані дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки, затвердженому Указом Президента України від 12.03.2012 р. № 180/2012.

Для оновлення Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області до 2020 року необхідно забезпечити розвиток наступних напрямків:

- модернізація вугільної промисловості та реалізація Концепції державної цільової економічної програми розвитку вугільної промисловості;

- модернізація електроенергетичної галузі шляхом продовження реалізації проекту будівництва вітроенергетичних установок та реалізації інвестиційних програм енергопостачальних компаній області;

- дерегуляція і розвиток підприємництва завдяки реалізації «Регіональної стратегії розвитку малого та середнього бізнесу в Донецькій області на період до 2016 року»;

- розвиток машинобудування шляхом реконструкції та модернізації виробничих потужностей та технологічних процесів із впровадженням технології виробництва особливо відповідальних замовлень атомної, енергетичної, суднобудівної, машинобудівної галузей;

- розвиток сільського господарства і агропромислового комплексу завдяки оновленню «Комплексної програми розвитку села та агропромислового комплексу Донецької області на 2010-2015 роки» та «Регіональної програми розвитку зерновиробництва та формування продовольчих ресурсів зерна на 2011-2015 роки». Перспективним є продовження практики реалізації інвестиційних проектів в агропромисловому виробництві з метою забезпечення продовольчої безпеки регіону на прикладі створення вертикально інтегрованої структури із замкненим циклом виробництва м'яса і м'ясопродуктів ЗАТ «АПК-ІНВЕСТ»;

- реформування медичного обслуговування населення завдяки: 1) продовженню реалізації пілотного проекту (до 2014 року) реформування системи охорони здоров'я у Донецькій області та інвестиційного проекту «Створення та оснащення сучасним обладнанням обласного та 7 регіональних перинатальних центрів другого рівня на базі існуючих лікувально-профілактичних закладів Донецької області» в межах Національного проекту «Нове життя»; 2) реалізації проекту щодо реорганізації системи надання

екстреної медичної допомоги, що передбачає впровадження на території області системи цифрового радіозв'язку та забезпечення спеціалізованим транспортом служби екстреної та невідкладної медичної допомоги;

- реалізація Стратегії реформування системи соціальних пільг «Від держави суцільних пільг до держави загального добробуту»;

- реформування системи освіти шляхом продовження реалізації таких регіональних стратегій: інноваційного розвитку системи освіти Донецької області на 2011-2015 роки, забезпечення економіки області висококваліфікованими кадрами (створення Донецького центру нового покоління профтехосвіти, реалізація проекту «Школа майбутнього»).

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ

Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області до 2015 року (далі – РСР) була затверджена рішенням обласної ради № 206 від 28 грудня 2006 року тобто в терміни, передбачені Постановою КМУ від 21 липня 2006 № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2015 року». Методологія розробки стратегії, окрім змісту методичних рекомендацій, розроблених Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції у 2002 році, враховувала світовий досвід, чому сприяла участь області у реалізації Канадсько-українського проекту «Регіональне врядування та розвиток». Елементи апробованої **прогресивної методології стратегічного планування** були в подальшому застосовані в деяких інших регіонах України, зокрема щодо:

- *створення робочих груп* з представників місцевих органів виконавчої влади та самоврядування, громадських організацій, бізнесу та науково-експертних кіл з метою вироблення стратегічних цілей і завдань регіонального розвитку, і їх подальше обговорення серед громадськості області. У 2011 році представники Громадської ради при Закарпатській ОДА оцінили РСР як єдиний довготерміновий документ, до розробки якого були залучені представники усіх зацікавлених сторін;

- *використання класичних методик стратегічного планування* розвитку територій, зокрема діагностики стану розвитку, розробки бачення майбутнього, місії регіону, характеристики конкурентних переваг, обмежень, загроз і проблем області, альтернативних сценаріїв розвитку, вироблення стратегічних цілей та підпорядкованих їм операційних завдань і переліку операційних дій;

- *врахування обласною стратегією пріоритетів Державної стратегії регіонального розвитку (далі – ДСРР)* і, водночас, виокремлення завдань, які є важливими для розвитку Закарпатської області з точки зору її зацікавлених сторін. Зауважимо, що регіональні пріоритети були сформульовані на початку 2006 року, тобто до схвалення державних цілей у ДСРР;

- *передбачення механізму моніторингу*, зокрема розробка переліку показників досягнення цілей РСР з метою уточнення чи перегляду її операційних цілей та дій (затверджений Розпорядженням голови Закарпатської ОДА від 25 листопада 2009 року);

- *розробку районних і місцевих стратегій розвитку*, які враховують пріоритети РСР, що, потенційно, дозволяє залучати фінансування з державного і обласного бюджетів;

- *узгодження з пріоритетами стратегії проектів*, які можуть реалізовуватися з використанням ресурсів обласного та місцевих бюджетів і, водночас, внесків бізнесу, міжнародних організацій, неурядового сектору.

У тексті РСР були враховані національні пріоритети для **Закарпатської області**, визначені у Державній стратегії, а саме: *розвиток транскордонного співробітництва, розбудова прикордонної інфраструктури, розвиток туристичної та курортно-рекреаційної сфери, забезпечення протипаводкового захисту, розвиток транспортної мережі, логістики*. Поєднання фахового, наукового аналізу стану та потреб регіонального розвитку, а також пріоритетів, висловлених різними зацікавленими сторонами, громадськістю зумовило формування **переліку стратегічних цілей розвитку**

Закарпатської області до 2015 року, а саме:

- *розвиток людини та підвищення соціальних стандартів життя;*
- *формування конкурентоспроможної та життєздатної економіки;*
- *поглиблення транскордонної та євро регіональної співпраці;*
- *розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери;*
- *просторова гармонія та охорона довкілля.*

Пропонований організаційний механізм реалізації стратегій мав складатися з угоди про регіональний розвиток з КМУ, участі у реалізації завдань державних цільових програм, стратегій розвитку районів та територіальних громад, регіональних цільових програм та їх щорічних аналогів. По кожному із затверджених стратегічних пріоритетів були створені робочі групи, які відповідали за розробку операційних програм (планів дій), які, як очіувалося, мали містити перелік конкретних проектів та заходів.

До джерел фінансування завдань стратегії, окрім очікуваної угоди щодо регіонального розвитку, державних цільових програм, субвенцій на виконання інвестиційних проектів, було віднесено бюджети обласного та місцевого рівнів (доходи місцевих бюджетів, що не враховуються під час трансфертів), внески інвесторів та міжнародних організацій.

Враховуючи принцип ієрархічності програмних документів, у **34** галузевих (секторальних), регіональних програмах розвитку, щорічних програмах розвитку Закарпатської області були враховані пріоритети, визначені РСР. Їх операціоналізація на наступний рік здійснюється на основі щорічного моніторингу виконання стратегії та тенденцій у зовнішньому середовищі.

Незважаючи на прогресивну методологію розробки РСР, об'єднання навколо цього процесу представників різних суспільних секторів, документу притаманні деякі **принципові недоліки**, які заважають реалізовувати визначені цілі. Зокрема йдеться про **відсутність**:

- *оцінки ймовірного несприятливого впливу зовнішнього середовища на розвиток регіону.* Несприятливі тенденції у соціально-економічному розвитку регіону наприкінці 2008 – і протягом наступних років зумовили внесення рішенням Закарпатської обласної ради № 900 від 7 серпня 2009 року змін до стратегії. Зокрема, були передбачені заходи щодо соціальної підтримки вразливих верств населення, забезпечення ефективності, енерго- та ресурсозбереження у сфері господарювання;

- *прогнозних показників соціально-економічного розвитку регіону*, що дозволило б здійснювати більш ефективний та інформативний, з точки зору розробки подальших програм, моніторинг реалізації цілей РСР (У серпні 2010 року Головним управлінням економіки була підготовлена узагальнена інформація про хід виконання РСР);

- *затверджених операційних програм (планів дій) по кожному із затверджених пріоритетів*, незважаючи на їх розробку робочими групами. Замість цих документів рішенням Закарпатської обласної ради № 283 від 12 квітня 2007 року була затверджена Регіональна середньострокова програма соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2007-2011 роки, в якій містився перелік інвестиційних програм та проектів;

- *залежність фінансового механізму реалізації від державних капіталовкладень*, які, враховуючи відсутність угоди про регіональний розвиток з урядом, складаються лише з обмежених ресурсів державних цільових програм та субвенцій. Текст Угоди регіонального розвитку Закарпатської області між Кабінетом Міністрів України та Закарпатською обласною радою був схвалений рішенням останньої у грудні 2010 року, проте не був підписаний КМУ. Угодою передбачалася реалізація спільних заходів на 2011-2013 років в рамках пріоритетів ДСРР, які були визначені для області, зокрема планувалася реконструкція пропускних пунктів через кордон, будівництва систем питного водопостачання та соціально важливих об'єктів регіону.

Оскільки текст РСР передбачає можливість щорічного внесення змін у перелік її цілей, які можуть бути ініційовані усіма зацікавленими сторонами, 29 червня 2011 року

Громадська рада при Закарпатській ОДА рекомендувала обласним органам влади розробити *операційні програми (плани дій)* з метою подолання декларативного характеру РСР, а також сформувати функціонуючий, замість імітаційного, інституційний механізм залучення бізнесу та громадських організацій.

Пріоритети Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «*Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава*» були враховані у Плані заходів облдержадміністрації на короткостроковий та середньостроковий періоди з реалізації РСР до 2015 року (*Розпорядження голови Закарпатської ОДА № 242 від 28 квітня 2011 року*), Програмі економічного і соціального розвитку області на 2012 рік та основні напрями розвитку на 2013 і 2014 роки (*Рішення обласної ради від 30.12.11 № 391*), завдання якої відповідають цілям РСР. З формальної точки зору, у текст РСР Закарпатської області зміни у відповідності до Програми реформ не вносилися.

Розпорядженням Голови Закарпатської ОДА № 144 від 9 квітня 2012 року було схвалено «*План організації виконання Указу Президента України від 12 березня 2012 р. №187/2012 «Про Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження програми економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»*».

Національний план дій з реалізації Програми економічних реформ на 2012 рік передбачає **затвердження ДСРР до 2020 року** та удосконалення механізму підготовки угод про регіональний розвиток, а у **2013-2014 роках – реалізацію** регіональних проєктів через Державний фонд регіонального розвитку.

Враховуючи роботу над **модернізацією ДСРР**, є доцільним:

- *відкоригувати механізм узгодження* регіональних та державних пріоритетів (територіальних, галузевих) у певній області, зокрема започаткувати розробку нових (оновлених) РСР у 2012-2013 роках з метою завершення переговорного процесу під час розробки обох видів стратегічних документів. Це дозволить активізувати внутрішній потенціал регіонів, відмовитися від практики директивного призначення державних пріоритетів для кожного з регіонів;

- *започаткувати практику індикативного планування* (прогнозування) розвитку, що полегшить розробку операційних програм, показників для подальшого моніторингу стратегії;

- *визначити пріоритетним для Державного фонду регіонального розвитку*, який був створений у 2012 році, фінансування регіональних інфраструктурних проєктів, узгодженого та реалістичного переліку заходів угод про регіональний розвиток, зокрема, міжрегіональних;

- *застосовувати інструмент державно-приватного партнерства* з метою залучення приватних інвестицій.

Беручи до уваги оприлюднені позиції керівництва регіональних органів влади та громадськості, можна сформулювати перелік **пропозицій щодо врахування проблем і завдань розвитку Закарпатської області у ДСРР на період до 2020 року:**

- *відновлення дії усіх статей Законів України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності у Закарпатській області» № 357-XIV від 24 грудня 1998 року та «Про спеціальну економічну зону «Закарпаття» № 2322-III від 22 березня 2001 року*, що, насамперед, сприятиме розвитку автомобілебудування;

- *підтримка розвитку технопарків*, індустриальних (промислових парків) у функціонуванні яких задіяні підприємства області, потенційні інвестори, зокрема тих, що розташовані у прикордонній зоні і мають елементи логістики (наприклад, транскордонний індустриальний парк «Берег-Карпати»);

- *сприяння розвитку перспективних туристичних територій*, зокрема у гірській місцевості, на основі поєднання створення ландшафтних парків та гірськолижних комплексів;

- *державна підтримка* розбудови мережі пунктів переходу через кордон та

митної інфраструктури;

- розробка і виконання водозахисних і протипаводкових проектів;
- запровадження Схеми раціонального використання водних ресурсів області, в т.ч. обґрунтованого та сприятливого для довкілля будівництва міні-ГЕС, використання геотермальних ресурсів для теплопостачання та оздоровлення;
- формування кластерів у галузі лісокористування і деревообробки;
- внесення до переліку пріоритетів ДСРР для Закарпатської області «Розвиток сільських територій на основі їх внутрішнього потенціалу та ресурсів», тобто досягнення збалансованого місцевого розвитку на територіях, де проживає більша частина населення регіону.

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Чинна Стратегія розвитку Львівської області до 2015 року (далі – «Стратегія»), остання редакція якої була затверджена Львівською обласною радою у 2007 р., розроблялася відповідно до вимог і стандартів формування стратегічних документів за участю провідних наукових установ та громадських організацій регіону, закордонних експертів. Стратегія включає такі найважливіші стратегічні цілі: (1) Львівська область – регіон сталого економічного й підприємницького розвитку; (2) Львівська область – ворота України до Європейського Союзу; (3) Львівська область – регіон високоосвічених людей, інноваційного потенціалу та технологічно розвинутих підприємств; (4) Львівщина – регіон чистого і привабливого навколишнього середовища, культури, туризму і рекреації. В межах кожної зі стратегічних цілей виділено від 3-х до 5-и операційних цілей з відповідними завданнями, спрямованими на досягнення стратегічних цілей.

В останньому розділі Стратегії описана система моніторингу її виконання з переліком показників соціально-економічного розвитку, які повинні відповідати стратегічним і операційним цілям Стратегії. Для моніторингу розвитку регіону використовується сукупність 76 показників. Крім того, визначено показники рівня досягнення стратегічних цілей – так звані бенчмаркінгові. Такими показниками визначені: обсяги валового регіонального продукту, інвестицій; рівень безробіття населення та бідності; середньомісячна заробітна плата найманих працівників, обсяги зовнішньої торгівлі підприємств області; кількість осіб, що навчаються.

Загалом, діюча Стратегія зберігає свою актуальність і відповідає основним проблемам і потенціалу розвитку регіону. Водночас, з часу затвердження Стратегії минуло п'ять років, протягом яких відбулася світова фінансово-економічна криза (2008-2010 роки), здійснювалися масштабні програми і проекти з підготовки та проведення в регіоні Євро-2012. Це потребує узагальнення результатів реалізації Стратегії за останні роки і розробки ефективних механізмів використання і розвитку потенціалу при уточненні і коригуванні пріоритетів та заходів Стратегії.

Крім того, потрібно враховувати, що окремі положення діючої Стратегії повністю або частково виконані.

Загалом пріоритети Стратегії відповідають ресурсному потенціалу регіону. Проте аналіз прогнозних показників економічного розвитку регіону у 2010 р. засвідчив відставання за більшістю позицій, крім обсягів залучених прямих іноземних інвестицій та імпорту товарів і послуг загалом та з країн ЄС.

Розпорядженням голови Львівської ОДА від 17 травня 2012 р. № 309/0/5-12 «Про зміни та доповнення до Стратегії розвитку Львівщини до 2015 року в контексті заходів і завдань Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» внесено зміни до діючої Стратегії, спрямовані на підвищення стандартів життя населення та реформи медичного обслуговування, поліпшення бізнес-клімату й залучення інвестицій, насамперед в частині дерегуляції та розвитку підприємництва, створення умов для активізації залучення прямих

іноземних інвестицій, розвитку науково-технічної та інноваційної сфери, міжнародної інтеграції та співпраці, транскордонного співробітництва, модернізації інфраструктури та базових секторів, реформи житлово-комунального господарства.

Крім того, окреслено механізми досягнення кожної стратегічної цілі (для оптимального вибору управлінських підходів їх досягнення), а також запропоновано зміни в системі моніторингу Стратегії (доповнення бенчмаркінгових показників моніторингом виконання щорічних завдань Стратегії).

Одночасно з коригуванням Стратегії розвитку Львівської області до 2015 року Львівською облдержадміністрацією започатковано роботу з розробки проекту Стратегії розвитку Львівської області до 2020 року, зокрема, формування робочої групи із залученням науковців Інституту регіональних досліджень НАН України, Регіонального філіалу НІСД в м. Львові, представників громадських організацій і підприємницьких асоціацій.

До пріоритетних напрямів врахування проблем соціально-економічного розвитку області у *Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року* доцільно віднести:

- узгодження і координацію досягнення стратегічних цілей і вирішення операційних завдань регіональних і субрегіональних програм з метою досягнення цілісності соціально-економічної системи і безпеки економіки держави та її регіонів на всіх рівнях державного управління під час розробки і реалізації регіональних стратегій;

- застосування принципів радикального конструктивізму, досягнення демонстраційного ефекту, проблемно-цільової спрямованості і концентрації організаційних зусиль та фінансово-матеріальних ресурсів;

- аналіз пропорційності просторового розвитку малих, середніх міст, обласних центрів і сільських поселень, виявлення головних соціально-економічних проблем;

- модернізацію і поглиблення транскордонного співробітництва, включаючи запровадження новітніх форм, підвищення ролі євро регіонів як інструментів інституційної інтеграції з сусідніми країнами ЄС, залучення до діяльності європейських мереж бізнесу та інновацій;

- досягнення безпечних екологічних умов життєдіяльності та раціональне використання природних ресурсів, зокрема, оперативний моніторинг і здійснення заходів зміцнення екологічної та техногенної безпеки регіонів на основі раціонального використання природно-ресурсного потенціалу та запровадження нетрадиційних джерел енергопостачання;

- обґрунтування напрямів і засобів ефективного використання творчого та інноваційного потенціалу розвитку сільських територій в умовах дефіциту земельних ресурсів сільськогосподарського призначення та питної води;

- проблеми розвитку гірських та периферійних територій;

- використання потенціалу місцевих громад у забезпеченні регіонального розвитку, включаючи активізацію діяльності громадських організацій;

- формування системи підготовки кадрового потенціалу регіональних органів державного управління та місцевого самоврядування.

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ

На виконання доручення Президента України від 19 листопада 2011 р. № 1-1/2387 та рішення Ради регіонів від 15 вересня 2011 року «Стратегія економічного і соціального розвитку Миколаївської області на період до 2015 року» була приведена у відповідність із Програмою економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Зміни до Стратегії було прийнято рішенням Миколаївської обласної ради № 2 від 28.12.2011 р.

Позитивною рисою Стратегії є ґрунтовний аналіз просторового, економічного,

соціального, екологічного стану регіону, переваг, недоліків, обмежень, ризиків та можливостей розвитку області. Згідно із Стратегією, у 2011-2015 рр. планується зростання валового регіонального продукту на рівні 104,5 – 106,4 %, зростання промислового виробництва у 2013 – 2015 рр. на 105,8 %, досягнення показників валової продукції у 2015 р. на рівні 3699,6 млн грн (на 5 % у порівнянні з 2011 р.).

У результаті реалізації вимог системної модернізації економіки Миколаївської області Стратегією передбачено зростання таких галузей:

- харчової промисловості (зростання обсягів перероблення сільськогосподарської продукції та виробництва борошна, круп, олії, м'ясних та молочних продуктів);

- машинобудування за рахунок стабільної роботи ДП НВКГ «Зоря»-«Машпроект» та суднобудівної підгалузі (будівництво військових кораблів класу «корвет» на ПАТ «Чорноморський суднобудівний завод», завантаження виробничих потужностей ДП «Суднобудівний завод ім. 61 комунара», виведенням з кризового стану ПАТ «Миколаївський суднобудівний завод «Океан»);

- металургійної промисловості за рахунок впровадження інвестиційного проекту зі збільшення виробництва глинозему до 1,7 млн тонн на рік.

Системними проблемами, що можуть завадити реалізації Стратегії, можуть стати:

- низький рівень розвитку транспортної інфраструктури, якості автомобільних доріг;

- незадовільний стан закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення (в першу чергу у сільській місцевості);

- незадовільний технічний стан об'єктів водовідведення, аварійний стан яких потребує послідовного здійснення комплексу заходів для приведення до належного стану;

- загострення ситуації із забезпеченням населення якісною питною водою (насамперед у сільських населених пунктах);

- підтоплення територій населених пунктів області;

- недостатній рівень газифікації (насамперед сільських районів області).

ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ

«Стратегію економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року» було розроблено на виконання доручення Президента України, рішення засідання Ради регіонів від 15 вересня 2011 р. та рішення розширеного засідання регіонального комітету з економічних реформ від 17 лютого 2011 р. Документ базується на положеннях Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів». У Стратегії враховано проблеми та потенціал розвитку регіону, визначені такі пріоритети: розбудова сучасної індустрії, розвиток високопродуктивного аграрного виробництва, розбудова та модернізація транспортної інфраструктури, якісний розвиток туристично-рекреаційної сфери, забезпечення нової якості життя населення. Документ передбачає поетапне досягнення цілей стратегії. Перший етап – економічна стабілізація та формування передумов структурних змін, другий етап – активні структурні зміни, третій етап – стабільний розвиток регіону.

Разом із вищеперерахованими перевагами, Стратегія має такі недоліки:

1. Не враховано вплив світової економіки на розвиток економіки регіону (зокрема, зміни у світовому розподілі праці). Низка ключових галузей регіону (наприклад, морегосподарський комплекс) знаходяться під безпосереднім впливом глобальних тенденцій (формування нових маршрутів вантажопотоків, морська політика країн Чорноморського регіону тощо).

2. Не визначено, в чому полягає сутність структурних змін, відповідно, завдання сформульовано досить абстрактно. Цільові індикатори носять переважно кількісний характер, незрозумілою є тенденція їх обрахування.

3. Не визначено механізми реалізації поставлених завдань (зокрема, без відповіді залишається питання про те, які саме галузі та субрегіони можуть стати точками зростання регіональної економіки). Так, «Стратегія» лише частково враховує наявність в рамках області окремих субрегіонів із яскраво визначеною економічною, соціальною та культурною специфікою.

4. Не передбачається використання в якості інструменту сталого розвитку області міжрегіональної кооперації.

5. Стратегія спирається на існуючий на цей час адміністративно-територіальний поділ області, що не відповідає потребам соціально-економічного розвитку регіону та, можливо, буде змінений до 2020 р.

Вищенаведене свідчить про необхідність модернізації наявної Стратегії. Слід зазначити, що регіональна влада вже сприймає спроби врахувати вищезазначені моменти, підтвердженням чому може слугувати ухвалення «Стратегічного плану підвищення конкурентоспроможності та економічного розвитку Придунайського економічного субрегіону на 2012-2022 роки». Зазначений документ було розроблено експертним Комітетом зі стратегічного планування економічного розвитку за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку USAID в рамках проекту «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність» та ухвалено сесією Одеської обласної ради 26 квітня 2012 р.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Стратегія розвитку Харківщини має назву «Стратегія сталого розвитку регіону» і розроблена на період до 2020 року. «Стратегія» розроблена з урахуванням загальної характеристики Харківської області, в ній наведено аналіз як ландшафтних, кліматичних, так і соціально-економічних показників області, її адміністративно-територіальний устрій тощо. Також «Стратегія» передбачає виокремлення першо-, друго- та третьочергових пріоритетів по ряду критеріїв (економічний, соціальний, екологічний розвиток регіону).

До першочергових пріоритетів сталого **соціального розвитку** Харківської області було віднесено такі: зниження захворюваності населення, зниження дитячої смертності, збільшення розміру пенсій, збільшення природного приросту населення. До другочергових пріоритетів віднесено: покращення раціону харчування населення за рахунок збільшення споживання фруктів, ягід, овочів, молока та молочних продуктів; забезпечення населення житлом. До третьочергових: покращення раціону харчування населення за рахунок збільшення споживання картоплі, м'ясопродуктів, яєць; збільшення оплати праці; зменшення частки витрат домогосподарств на харчування.

До першочергових пріоритетів сталого **економічного розвитку** Харківської області віднесено такі: підвищення інноваційної активності підприємств, збільшення обсягів реалізації інноваційної продукції, збільшення інвестицій в основні засоби промисловості, збільшення виробництва сільськогосподарської продукції (риби та рибопродуктів, фруктів і ягід, м'яса та м'ясопродуктів). До другочергових пріоритетів віднесено: збільшення науково-технічного персоналу, збільшення диференціації торгових країн-партнерів, вирівнювання зовнішньоторговельного балансу, зниження фінансової залежності, збільшення виробництва продукції машинобудування, зменшення частки прямих іноземних інвестицій у загальному обсязі інвестицій, зниження енергоємності продукції, диференціація часток паливно-енергетичних ресурсів у загальному споживанні, збільшення виробництва молока та молочних продуктів. До третьочергових: стимулювання винахідницької активності й збільшення експорту продукції високих ступенів переробки, зменшення рівня інфляції, збільшення обсягу інвестицій в основний капітал.

До першочергового пріоритету сталого **екологічного розвитку** Харківської області віднесено зменшення кількості накопичених відходів I – III класів небезпеки, до

другочергового пріоритету – зниження викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, третьочергового – зниження частки забруднених зворотних вод у загальному водовідведенні.

Також «Стратегією» було визначено стратегічні та операційні цілі розвитку Харківщини.

Стратегічна ціль 1. Харківська область – регіон сталого соціального розвитку (високої якості життя населення). **Операційні цілі:** **1.1** – поліпшення демографічної ситуації та покращення стану здоров'я населення. **1.2** – скорочення диференціації доходів населення на основі реформування системи соціального захисту. **1.3** – поліпшення якості житлово-комунальних послуг та реформування кластеру житлово-комунального господарства.

Стратегічна ціль 2. Харківська область – регіон сталого економічного розвитку (інноваційної економіки). **Операційні цілі:** **2.1** – розбудова кластеру з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, випуску продуктів харчування. **2.2** – підвищення енергозабезпечення та енергозбереження в економіці регіону. **2.3** – розвиток провідних промислових високотехнологічних інноваційних кластерів у регіоні. **2.4** – розвиток транскордонного українсько-російського співробітництва в межах євро регіону «Слобожанщина». **2.5** – комплексний розвиток інфраструктури регіону та проведення Євро-2012.

Стратегічна ціль 3. Харківська область – регіон сталого екологічного розвитку (природозберігаючої економіки). **Операційні цілі:** **3.1** – зменшення накопичення відходів завдяки їх комплексній утилізації. **3.2** – покращення екологічної ситуації.

Серед недоліків Стратегії можна виокремити наступне. Наведені цілі та пріоритети розвитку відповідають ресурсному потенціалу регіону, проте є орієнтованими на значну підтримку з боку держави, насамперед, за рахунок фінансування з державного бюджету. Не зважаючи на значну кількість цілей та пріоритетів, конкретних шляхів для їх реалізації не наведено. Також не визначено «контрольних точок» виконання та досягнення цілей стратегії. Лише операційна ціль 2.4 (розвиток транскордонного українсько-російського співробітництва в рамках Євро регіону «Слобожанщина») має в собі чіткі дати впровадження тих або інших заходів. Також фактично є розходження пріоритетів розвитку регіону та реальної ситуації в області на цей час. Наприклад, пріоритет третьої черги пріоритетності визначено як «покращення раціону харчування населення за рахунок збільшення споживання: картоплі, м'яса та м'ясопродуктів, яєць...», проте наразі в регіоні відбувається скорочення виробництва м'яса саме на сільськогосподарських підприємствах (на 44,1 %), що й повинні були забезпечити виконання зазначеного пріоритету. Розгляд стану виконання Стратегії у I кварталі 2012 р. не відбувся ані в Харківській обласній раді, ні в Харківській обласній державній адміністрації.

Можливим є коригування Стратегії завдяки залученню механізмів перевірки успішності виконання запланованих дій, що використовуються в «Програмі економічних реформ». Так, у «Програмі» передбачено часові проміжки впровадження тих чи інших дій в межах проведення реформ, що дає змогу відслідковувати успішність виконання плану реформування у часовому вимірі. Також передбачаються «індикатори успіху» – події та явища у сфері реформування, що мають сигналізувати про успішне впровадження змін. Введення таких індикаторів до Стратегії дозволить відслідковувати ефективність її виконання та дасть можливість контролювати поточну діяльність відповідно до запланованих цілей та пріоритетів.

ЧАСТИНА ІІІ. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

РЕГІОНИ У «ЄВРО-2012»: ПОПЕРЕДНІ ПІДСУМКИ

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ

Проведення фінальної частини «Євро-2012» у Донецькій області неоднозначно вплинуло на соціально-економічне становище регіону. Для реалізації заходів з підготовки та проведення заходу відповідно до Державної цільової програми підготовки та проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу протягом 2008-2012 рр. (станом на 01.07.2012) здійснено загальне фінансування заходів по Донецькій області в розмірі 14,44 млрд грн, у т. ч.:

- за рахунок державних коштів – 9,28 млрд грн;
- за рахунок місцевих бюджетів – 870,13 млн грн (з них 129,61 млн грн – обласний бюджет, 740,52 млн грн – міський бюджет);
- 4,29 млрд грн - кошти інвесторів.

Серед позитивних наслідків проведення чемпіонату слід відзначити такі:

1. Розпочато модернізацію транспортної інфраструктури області. Під час підготовки до чемпіонату в транспортній інфраструктурі було започатковано такі кардинальні зміни: проведено реконструкцію вокзального комплексу, завершено будівництво нового приміського вокзалу, збудовано «Міжнародний аеропорт Донецьк», зведена найвища в Україні аеродромно-диспетчерська вежа (52 метри), розпочато будівництво об'їзної дороги навколо міста Донецьк, оновлено парк громадського транспорту та зупинок.

Донецький аеропорт обслужив за час чемпіонату 1372 літака і понад 57 тис. пасажирів. Основними напрямками прильоту гостей до міста стали Польща, Німеччина, Франція, Великобританія, Іспанія, Румунія, Росія та внутрішні українські рейси. Транспортний зв'язок забезпечував оперативне пересування містом. Були задіяні спецмаршрути «Аеропорт – Стадіон – Фан-Зона», що обслуговували 32 одиниці техніки.

Завдяки модернізації інфраструктури залізничної ділянки Донецьк-Лозова було забезпечено організацію швидкісного руху пасажирських поїздів на цій ділянці (дозволяє рух потягів зі швидкістю 160 км/год. і забезпечує подолання відстані між Донецьком та Києвом за 6 годин 30 хвилин). Всього, з 10 по 19 червня 2012 р. поїздами в донецькому напрямку було перевезено 57 015 пасажирів.

Під час матчів «Євро-2012» навколо стадіону «Донбас Арена» функціонували до 15 паркувальних зон, що були повністю зайняті транспортом вболівальників (понад 2 тис. машин і автобусів). Ці заходи, безумовно, поліпшили транспортну обстановку в місті. На матчах «Євро-2012» з метою запобігання перевантаження під'їзних шляхів до стадіону відпрацювали нову систему організації руху, що дозволила поділити пішохідні та транспортні потоки, а також ввести тимчасовий розподіл руху.

2. Збільшення номерного фонду готелів. Проблема нестачі готельних місць для м. Донецька була актуальною на протязі всього періоду підготовки до «Євро-2012». Проте завдяки реконструкції наявних готелів та будівництву нових, використання гуртожитків в місті було забезпечено достатню кількість місць для проживання. Загальна кількість житлових місць на об'єктах розміщення міста досягла 13,118 (готелі 3 *, 4 *, 5 * – 1904 місця, гуртожитки, санаторії – 7304 місця, кемпінг-парк – 3900 місць). Під час матчів готелі міста були заповнені на 98-99 %. Загальна кількість затребуваних місце-ночей з 11.06.2012 по 27.06.2012 склала 63 785. З них: готелі – 24 774 місце-ночі, гуртожитки та санаторії – 23 654 місце-ночі, кемпінг парк – 15357 місце-ночей.

3. Формування нового іміджу області – туристично-рекреаційного. Потік туристів під час «Євро-2012» надав можливість розпочати роботу із позиціонування регіону як

туристичного центру Сходу України. Високий рівень підготовки та якість послуг, що надавалися службами міста, забезпечили комфортне перебування туристів у м. Донецьку та формування позитивного іміджу області в іноземних туристів. На матчах фінальної частини чемпіонату в місті побувало близько 300 тис. уболівальників. За інформацією Донецького прикордонного загону, за період проведення «Євро-2012» кордон перетнули 142,8 тис. осіб. В середньому, під час чемпіонату кожен матч на стадіоні «Донбас Арена» відвідувало 40-45 тис. уболівальників, за всі матчі – понад 235 тис. уболівальників. В основному це уболівальники з Англії, Франції, Іспанії, Польщі, Німеччини та Росії.

У період «Євро-2012» медична допомога гостям турніру надавалась оперативно в місцях їх перебування (стадіон, фан-зона, кемпінг-парк тощо) як в стаціонарних пунктах, так і бригадами швидкої допомоги. Одним із досягнень міста у розбудові туристичної галузі слід вважати формування під час чемпіонату кадрового резерву досвідчених волонтерів, яких у подальшому планується залучати до різних заходів. Під час турніру працювало близько 1300 волонтерів приймаючого міста з різних напрямків діяльності, з яких 350 осіб були задіяні в 30 інформаційних пунктах. У туристичний інформаційний центр за допомогою звернулося понад 15 тис. туристів.

Негативні тенденції, що мали місце під час проведення «Євро-2012» та зберігають свою актуальність на цей час:

1. Посилення дисбалансу у розвитку інфраструктури обласного центру та інших міст і містечок області під час підготовки до «Євро-2012».

2. Відсутність розробленої стратегії утримання новозбудованих інфраструктурних закладів та їх подальше ефективне економічне використання. Недосконалість цінової політики та регламенту функціонування повітряного транспорту в м. Донецьк заважає стабільному зростанню пасажиропотоку. «Євро-2012» засвідчив актуальність розширення мережі дешевих авіаліній («low-cost»), на які орієнтується більшість туристів.

3. Незважаючи на збільшення кількості номерного фонду готелів, під час проведення «Євро-2012» найбільш проблемним лишилося питання функціонування готельного бізнесу. Висока цінова політика більшості готелів змушувала туристів користуватися послугами приватного житла. Слід також зазначити, що дані про майже 100 % наповненість готелів, гуртожитків та санаторіїв відносяться виключно до діб проведення футбольних матчів у м. Донецьку (тобто лише 4 доби з 3 тижнів). Міська та регіональна влада Донеччини доклали помітних зусиль стосовно зниження цін в готелях, проте цього виявилось недостатньо й оптимального рівня цін досягнуто не було. Ситуація з готельним бізнесом під час чемпіонату посилила питання економічної доцільності численних готельних комплексів Донеччини під час та після проведення масштабних заходів у регіоні. Досвід «Євро-2012» засвідчив попит на житло «економ-класу» як серед вітчизняних, так і серед іноземних туристів.

4. Проведення «Євро-2012» визначило недостатню підготовленість області у сфері розвитку туристичної галузі. Зокрема, відсутність чіткої стратегії розвитку туризму у Донецькій області призвела до помилкових розрахунків щодо визначення пріоритетності туристичних об'єктів під час чемпіонату (на регіональному рівні розроблялися туристичні маршрути з акцентом на культурно-історичну складову, натомість іноземні туристи виявили зацікавленість до екстремального та зеленого туризму), неспроможності громадськості та влади регіону протидіяти «інформаційній війні» в іноземних ЗМІ, що негативно позначилося на іміджі області та фактично вплинуло на зменшення очікуваного потоку туристів.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Харків успішно впорався з проведенням фінальної частини «ЄВРО-2012». Більш ніж 154 тисячі уболівальників відвідали місто, при чому безпосередньо три футбольні матчі «Євро-2012», що проводились в Харкові, відвідало 110 тис. 646 осіб. Найбільша кількість

вболівальників прибула з Голландії (понад 40 тис.), Німеччини (понад 10 тис.), Росії (близько 8 тис.), Данії (близько 5 тис.). Місто було належно підготовлене до прийому футбольного чемпіонату; надзвичайних ситуацій, пов'язаних із перебуванням вболівальників та офіційних делегацій, не сталося.

Під час підготовки до «ЄВРО-2012» у Харкові було реалізовано низку інфраструктурних проєктів, серед них: реконструкція міжнародного аеропорту «Харків», реконструкція автотранспортних магістралей та залізничних колій, введення в експлуатацію високошвидкісних поїздів «Шкода» та «Хюндай», проведення комплексу робіт з модернізації метрополітену, збільшення числа одиниць наземного громадського транспорту, побудова нових готелів, реконструкція мереж водопостачання та водовідведення. Завдяки зазначеним заходам інфраструктура міста витримала навантаження, пов'язане з прийомом учасників та уболівальників.

Транспортна система міста працювала безперебійно, повністю забезпечуючи потреби переміщення як гостей футбольного чемпіонату, так і мешканців міста. У дні футбольного чемпіонату метрополітен працював за спеціальним графіком, зауважень щодо обслуговування, збоїв та відхилень у графіку руху не було. Реконструйований аеропорт показав ефективну роботу з великим пасажиропотоком. Під час проведення чемпіонату він прийняв 750 літаків та обслуговував більше 53 тисяч пасажирів (у порівнянні зі звичайним часом пасажиропотік збільшився більш ніж в 4 рази). Вокзал «Харків-Пасажирський» забезпечив прийом поїздів з відвідувачами «ЄВРО-2012» з Києва, Львова, Донецька та Белгорода. Комунальні служби Харкова працювали без збоїв. Наявність достатньої кількості п'яти-, чотири- та тризіркових готелів, спеціального кемпінгу та розміщення гостей міста у студентських гуртожитках дозволили із комфортом розташувати усі категорії учасників та уболівальників чемпіонату. 1771 іноземний футбольний уболівальник проживав в 21 харківському гуртожитку і готелі з 4 по 20 червня. Спеціально облаштована на центральній площі міста «фан-зона» забезпечила потребу у розважальній інфраструктурі, а також стала місцем комунікації іноземних гостей та городян. За час проведення «ЄВРО-2012» вона прийняла близько 758 тис. відвідувачів та отримала найвищий показник відвідуваності за один день (300 тис. уболівальників за 13 червня). У медіа-центрі на «фан-зоні» працювали понад 80 іноземних журналістів та близько 200 українських представників преси.

«ЄВРО-2012» у Харкові відбулося за високого рівня безпеки та правопорядку. Харківська міліція не зафіксувала серйозних порушень під час проведення в місті чемпіонату. У дні матчів на об'єктах «ЄВРО-2012» було задіяно 7,5 тис. міліціонерів, з яких 1,5 прибули з Полтавської та Сумської областей. У ході матчів Чемпіонату Європи повітряний простір патрулювали 2 літаки СУ-27 та 2 гелікоптери Мі-24. Державтоінспекція забезпечила задовільний рух транспорту в центрі міста під час трьох маршів голландських уболівальників, упоралася з розподілом у буферних зонах автобусів із уболівальниками, кількість яких сягала 150 машин на день. За медичною допомогою на об'єктах чемпіонату звернулися близько 260 осіб. Лікарні міста повністю впоралися з об'ємами роботи та забезпечили госпіталізацію більш ніж 60 гостей міста. Послуги невідкладної медичної допомоги відповідали всім необхідним стандартам УЄФА.

У забезпеченні ефективної роботи інфраструктури та допоміжних служб суттєву роль мала організація роботи з добровольцями. Так, 1200 волонтерів працювали на об'єктах «ЄВРО-2012», серед них: «фан-зона», станції метро, міський громадський транспорт, буферна зона, вокзал, аеропорт, а також 21 інформаційний пункт. Добровольці були забезпечені ноутбуками, доступом до Інтернету, мобільними телефонами, могли зв'язатися з посольством або консульством. Вони допомагали вболівальникам орієнтуватися в місті, розв'язувати проблемні ситуації, подолати мовний бар'єр. Відмінну роботу всіх міських служб, що забезпечували прийом уболівальників, функціонування громадського транспорту, організацію «фан-зони», відзначив й Президент УЄФА Мішель Платіні у листі подяки до мера Харкова.

Відвідувачі футбольного чемпіонату з інших країн та офіційні представники високо оцінили рівень підготовки Харкова до «ЄВРО-2012». Особливо слід відзначити реакцію представників Королівства Нідерланди (оскільки всі матчі їх збірної відбувались у Харкові, голландці склали більшу частину іноземних гостей міста). Міністерство закордонних справ Королівства Нідерландів подякувало за гідну організацію перебування голландських уболівальників у місті. Надзвичайний та Повноважний Посол Королівства Нідерланди в Україні Пітер Ян Волтерс заявив, що Чемпіонат Європи з футболу 2012 року в Україні було організовано та проведено на найвищому рівні. Він відзначив відмінну готовність міста до проведення чемпіонату, гостинність та доброзичливість харків'ян, плідну співпрацю та чітку взаємодію всіх гілок влади із представниками Футбольної асоціації Королівства Нідерландів, голландською поліцією, Спілкою голландських футбольних уболівальників та Посольством Нідерландів у підготовці до турніру. Позитивні відгуки отримав Харків від Асоціації голландських уболівальників. Активно та доброзичливо відбувалася комунікація місцевого населення та гостей чемпіонату. Представники посольства Нідерландів в Україні замовили рекламні щити з написом «Дякуємо, Харків!».

В іноземних ЗМІ Харків отримав схвальні коментарі, заперечивши негативні очікування стосовно України, що продукувалися напередодні чемпіонату. У провідних зарубіжних ЗМІ вже вийшло понад 60 інформаційних матеріалів, що позитивно висвітлювали проведення «ЄВРО-2012» в Україні. Про успіх України під час чемпіонату також розповіли авторитетна британська газета «The Independent», німецький телеканал «ZDF» та американська газета «New York Times». Телеканал «CNN» висловив переконання у тому, що чемпіонат Європи з футболу 2012 року став справжнім тріумфом України, про це йдеться в циклі передач «Eye on Ukraine». Ці фактори мають серйозне значення для формування позитивного іміджу Харкова у європейському середовищі та підвищують можливості залучення закордонних інвестицій. Важливим фактором стало доброзичливе ставлення харків'ян до гостей міста. Успішний досвід проведення в Харкові «ЄВРО-2012» закладає базу для проведення в місті подібних масштабних проєктів, у тому числі чемпіонату Європи з баскетболу 2015 року, який Харків планує прийняти.

Фінансування обласної цільової програми з підготовки до Чемпіонату Європи з футболу 2012 року за останні чотири роки становило 13 млрд 658 млн грн. З державного бюджету було виділено 3 млрд 432 млн грн, з місцевих бюджетів – 1 млрд 195 млн грн, у тому числі 923 млн грн з бюджету Харкова і 272 млн грн – з обласного. Інші 9 млрд 29 млн грн було отримано з інших джерел, найбільші з яких – «Південна залізниця» (виділила 5 млрд 250 млн грн), «Укравтодор» (968 млн грн) і група компаній DCH (2 млрд 393 млн грн). Уболівальники витратили в Харкові на харчування та купівлю сувенірної продукції понад 11 млн євро. Найбільший прибуток від проведення чемпіонату отримав дрібний та середній бізнес.

Однією з основних проблем, що вплинула в тому числі й на Харків, стала інформаційна кампанія у європейських ЗМІ, спрямована на створення негативного іміджу України. Публікації напередодні «ЄВРО-2012» про расизм, насильство та високі ціни сприяли зменшенню числа уболівальників, що відвідали футбольний чемпіонат. Готелі та паркувальні місця у Харкові були спрямовані на обслуговування більшої кількості людей, і не були повністю заповнені. Проте високий рівень проведення футбольного чемпіонату та позитивні враження уболівальників гарантують, що подібні прояви інформаційної кампанії не матимуть місця в майбутньому. Впливові ЗМІ вже визнали безпідставність багатьох заяв, що лунали напередодні чемпіонату. Так, британське видання «The Daily Mirror», агентство «Reuters», французький телеканал «TF1» та телеканал «CNN» порушили питання щодо необґрунтованих заяв про расизм.

Актуальним лишається питання підвищення рівня володіння англійською мовою серед працівників міських служб, що безпосередньо пов'язані із роботою з уболівальниками. Цю проблему наразі було вирішено шляхом залучення волонтерів,

проте перспективним виглядає проведення мовних курсів задля підвищення рівня володіння мовами міжнародного спілкування.

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ

За період підготовки та під час проведення в Україні Євро-2012 у Львівській області було здійснено низку адміністративно-розпорядчих та впорядкувальних заходів, а також відбулися події, що мали позитивний вплив на соціально-економічний розвиток регіону:

1) в цілях нормативно-правового та інституціонального забезпечення проведення Чемпіонату органами місцевої влади профінансовано виконання заходів:

- Програми забезпечення організаційної підготовки до проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу у Львівській області на 2011 - 2012 роки, реалізація якої забезпечила презентацію на обласному рівні соціальних, економічних та організаційних умов успішного проведення Чемпіонату;

- Концепції медичного забезпечення Євро-2012 у м. Львові, що сприятиме подальшій імплементації у регіоні практик та позитивного досвіду розвитку медичного забезпечення в розвинених державах.

2) відбулися структурні зрушення у зайнятості населення та на ринку праці:

- спостерігалось істотне збільшення кількості зайнятих в окремих видах економічної діяльності. Найбільші зрушення відбулися у невиробничій сфері, сфері торгівлі та послуг, виробництві, будівництві, інформаційно-технологічній сфері. Так, у I півріччі 2012 р. на 1,5 % зросла кількість зайнятих у будівництві; потреба у фахівцях сфері торгівлі була вищою, ніж у I півріччі 2011 р., на 15 %;

- збільшилася загальна кількість працівників, зайнятих у сфері малого бізнесу (на 4,5 %), зокрема через зростання частки малого бізнесу в загальних обсягах реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (з 31,8 до 33,0 %);

- відбулося збільшення кількості замовлень, пов'язаних з будівництвом об'єктів для проведення Чемпіонату. Так, на 8,5 % збільшилася кількість робочих місць у будівельних компаніях, які зводять аеропорти, спортивні спорудження і туристичну інфраструктуру;

- простежувалися позитивні тенденції до збільшення кількості найманих працівників підприємств, установ, організацій за період підготовки до Євро-2012. Так, протягом I півріччя 2012 р. чисельність найманих працівників, які працювали у фізичних осіб-підприємців, збільшилася в середньому на 5,3 %;

- проведення Євро-2012 сприяло зменшенню рівня вимушеної неповної зайнятості з економічних причин у січні-червні 2012 р., зокрема у порівнянні з відповідним періодом 2011 р., в таких обсягах: у відпустках із ініціативи адміністрації на період припинення робіт перебувало 3,1 тис. осіб, або 1,1 % кількості штатних працівників, переведено з зазначених причин на неповний робочий день (тиждень) – 24,6 тис. осіб, або 9 %;

- збереглася позитивна динаміка зростання показників заробітної плати. Так, у I півріччі 2012 р. рівень реальної заробітної плати (з урахуванням зростання індексу споживчих цін) у червні 2012 р. порівняно з попереднім місяцем зріс на 5,8 %, а з червнем 2011р. – на 20,0 %; середня номінальна заробітна плата одного штатного працівника збільшилася на 14,8 % у порівнянні з січнем 2012 р. та на 19,9 % з червнем 2011р.;

- покращення загальної макроекономічної ситуації в Україні під час проведення Євро-2012 мало безпосередній вплив й на міграційні процеси. Серед основних з них слід відзначити: зменшення обсягів внутрішньорегіональної міграції міського населення (у січні-червні 2012 р. на 4,4 % у порівнянні з аналогічним періодом 2011 р.); міграційне зменшення населення в межах міжрегіональної міграції (на 35,6 %); позитивне сальдо міжрегіональної міграції сільського населення збільшилося у січні - червні 2012 р. на 42,4 % у % у порівнянні з січнем - червнем 2011 р.

3) у I півріччі 2012 р. здійснено роботи з розбудови об'єктів транспортної інфраструктури та спорту, зокрема:

- завершено реконструкцію існуючого пасажирського терміналу, зовнішніх інженерних мереж та системи охорони міжнародного аеропорту «Львів»;
- у тимчасовому режимі відкрито прикордонний пункт пропуску «Угринів - Долгобичув»;
- повністю облагороджені дороги загального користування на три контрольні пропускні пункти Краківець, Шегині, Рава-Руська;
- завершено будівництво і реконструкцію дороги у напрямі західного обходу міста Львова;
- закінчено будівельні роботи щодо пониження частини дороги Львів-Пустомити і під'їзних шляхів до м. Трускавець;
- проведено ремонт комунальних доріг м. Львова, в тому числі трамвайних і тролейбусних ліній;
- закінчено відновлення інфраструктури стадіону Львівського державного університету фізичної культури;
- реорганізовано систему місцевого транспортного сполучення, комунального транспорту, стоянок та іншої внутрішньої транспортної інфраструктури м. Львова.

4) спостерігалось суттєве збільшення кількості туристів та розвиток туристичної сфери регіону, а саме:

- м. Львів відвідало 150 тис. туристів із понад 30 країн світу; об'єкти УЄФА відвідало 410 тис. осіб, з них стадіон - 100 тис. осіб, фан-зону - 310 тис. осіб;
- міжнародний аеропорт «Львів» імені Данила Галицького за 10 днів ЄВРО-2012 обслужив понад 600 міжнародних та внутрішніх рейсів;
- у зоні діяльності Львівської митниці смугою руху спрощеного контролю «зелений коридор» скористались в напрямках в'їзду та виїзду з України 80281 легкових транспортних засобів реєстрації 39 країн, 1797 автобусів та 183 тис. громадян;
- на дні матчів у Львові завантаженість номерів у готелях становила на рівні – 81-88 %, а у дні між матчами частка проданих номерів складала близько 65 %;
- протягом Чемпіонату збільшився середній час перебування іноземців у м. Львові;
- центри туристичної інформації у Львові протягом 10 днів Євробіклету загалом відвідало втричі більше гостей, ніж за аналогічний період минулого року;
- дохід підприємств готельно-туристичного бізнесу становив близько 150 млн грн протягом перших двох тижнів Євро чемпіонату;
- за експертними оцінками та згідно досвіду проведення двох попередніх Чемпіонатів Європи з футболу, очікується, що потік туристів у 2012 р. у Львівській області збільшиться на 40 %.

5) за період Євро-2012 рівень злочинності у Львівській області знизився на 5-11 % порівняно з відповідним періодом попереднього року.

Проте, проведення Євро-2012 мало й негативні наслідки та проблемні аспекти для регіону, а саме:

- відбулося зростання соціальної напруженості та зменшення продуктивності праці внаслідок обмеження руху транспорту і роботи промислових підприємств, зниження трудової активності уболівальників під час проведення Чемпіонату;
- спостерігалось підвищення рівня споживчих цін;
- завдано шкоди стану довкілля прилеглих до автомагістралей територій регіону;
- посилюється тягар на місцевий бюджет через необхідність обслуговування кредитних коштів, отриманих на будівництво та модернізацію об'єктів до Євро-2012;
- залишається проблема завершення розбудови інфраструктури, прилеглої до спортивних об'єктів, ремонтних робіт у аеропортах та будівництва автомобільних автостоянок; створення об'єктів залізничної інфраструктури передусім за напрямками впровадження швидкісного руху пасажирських поїздів, сучасних високотехнологічних центрів з обслуговування швидкісних міжрегіональних електропоїздів; поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг.

ПЕРЕДУМОВИ СТРУКТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПРИДНІПРОВ'Я

Одним з головних завдань Комплексної стратегії розвитку Дніпропетровщини в економічній сфері є підтримка конкурентоспроможності і розвиток базових галузей регіональної економіки. Перш за все, йдеться про модернізацію гірничо-металургійного комплексу (ГМК), де триває впровадження енергоефективних і екологічно безпечних технологій.

На металургію та виробництво готових металевих виробів в області припадає близько третини обороту від промислової діяльності, що забезпечує обласний бюджет значними надходженнями і є джерелом успішного розвитку соціальної сфери.

За січень-червень 2012 р. на металургійних підприємствах області вироблено понад половини усього виробленого в Україні обсягу труб великого та малого діаметрів, профілів пустотілих з чорних металів.

Обсяг реалізованої металургійної продукції склав 29 млрд грн, а його питома вага в обсязі реалізованої продукції в цілому по країні склала 32 %.

У січні 2012 року приватна компанія «Інтерпайп» спільно з генпідрядником Danieli (Італія), почала «гарячі» випробування технологічного обладнання на новому електросталеплавильному заводі ТОВ «Металургійний завод «Дніпросталь» і провела експериментальну плавку. Вперше за роки незалежності вводиться в експлуатацію металургійний завод найсучаснішого рівня.

У першому півріччі 2012 р. закінчено роботи з модернізації трубного виробництва, що є вагомим внеском у підвищення і зміцнення економічної конкурентоспроможності та виконання завдання з імпортозаміщення (реконструкція цеху підготовки виробництва заводу «Інтерпайп Ніко Тьюб», яка є одним з етапів його підготовки до прийому й використання заготовок виробництва ТОВ «Металургійний завод «Дніпросталь»).

Завершилася модернізація трубоволоочильного цеху ПрАТ «СЕНТРАВІС ПРОДАКШН ЮКРЕЙН», що забезпечує можливість виготовлення безшовних нержавіючих труб довжиною 27 м для систем охолодження потужних атомних реакторів.

На комбінаті ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» (колишня «Криворіжсталь») проводиться широка модернізація виробництва, запроваджуються екологічні технології, реалізуються соціальні програми. Зокрема за 6 місяців поточного року уже проведено модернізацію на суму понад 1 млрд грн, що на 342 млн грн більше, ніж у відповідний період минулого року. Це один з найкращих показників фінансування технічного переоснащення в Україні. На квітневих зборах акціонерів ПАТ було прийняте рішення використати чистий прибуток в розмірі 2,1 млрд грн, отриманий за результатами діяльності в 2011 р., на розвиток виробництва і відрахування в резервний фонд товариства. Забезпечується соціальний захист працівників: кожний працівник комбінату застрахований на 50000 грн за рахунок підприємства, щорічно кожний четвертий з 7-тисячного колективу відпочиває по путівці за символічну плату, працівники комбінату при виході на пенсію отримують одноразову виплату до \$20000. За кошти підприємства побудовано поліклініку, житловий будинок для працівників комбінату. «АрселорМіттал» наповнює, крім державного, і місцеві бюджети, фінансує міські проекти, бере активну участь в реалізації регіональної програми з поліпшення екології Кривбасу.

З метою розширення та перепрофілювання виробничих потужностей, орієнтованих на потреби ринку, на «Дніпровському автобусному заводі» м. Дніпродзержинська розпочато виробництво сучасних автомобілів «швидкої» допомоги на базі Renault Master. Міністерство охорони здоров'я на додаток до п'ятох випущених на сьогодні замовило 95 таких «швидких», оснащених сучасною медичною технікою. Готується виробництво пасажирських автобусів.

Головне управління промисловості облдержадміністрації на виконання рішення Регіонального комітету з економічних реформ від 16 травня 2012 р. здійснює комплексний

аналіз галузей промисловості і розробляє оновлені пропозиції щодо проведення модернізації та реконструкції промислового комплексу області у 2012-2015 роках. Зокрема, будуть визначені підприємства та об'єкти, для розвитку яких залучатимуться кошти Державного бюджету та інвестиції.

Одним із завдань Комплексної стратегії розвитку регіону є створення на Дніпропетровщині двох кластерів – аграрного та будівельного з залученням новітніх технологій. Роботи за цим напрямом започатковані і стануть першим етапом на шляху диверсифікації регіональної економіки.

Вищезазначені заходи підтверджують можливість втримати досягнуті обсяги промислового виробництва в області. Проте аналіз перспектив на період до 2020 р. свідчить про необхідність нарощування випуску більш високотехнологічної і конкурентоспроможної продукції.

В період до 2020 р. можуть проявитися фактори, що обмежуватимуть можливості підприємств ГМК:

- продовження рецесії економік країн Європи, що ускладнює ситуацію на ринках збуту металопродукції;
- нарощування можливостей металургійних підприємств в країнах Азії (Китай, Індія), які витіснятимуть українську продукцію з азійських ринків;
- скорочення внутрішнього ринку металопродукції через обмеження масштабів інфраструктурного будівництва після завершення проектів «Євро-2012».

Саме зовнішні з зазначених негативних факторів обумовлюють необхідність активізації іншого напрямку – виробництва високотехнологічної продукції.

За підсумками першого півріччя 2012 р. в цьому напрямі простежуються незадовільні тенденції.

Так, інноваційну продукцію в 2011 р. реалізовувало 41 промислове підприємство Дніпропетровщини на загальну суму 1104,7 млн грн, що склало близько 0,5 % у загальному обсязі реалізованої промислової продукції.

Науковцями 73 організацій та підприємств області у 2011 р. виконано наукових та науково-технічних робіт в обсязі 1062,2 млн грн (зменшення близько 3 %). При цьому за рахунок державного бюджету профінансовано лише 23,4 % робіт. Чисельність учасників робіт зменшилася на 4,7 % і на кінець року становила 8,9 тис. осіб.

Порівняння зазначених показників з аналогічними для технологічно розвинених країн свідчать, що досягнення регіону є вкрай низькими.

В той час як регіон має досить потужний потенціал за напрямами машинобудування та ракетно-космічної галузі. Проте увага до цих напрямів в поточний період була явно недостатньою.

Наведене свідчить, що успішне виконання завдань Комплексної стратегії розвитку Дніпропетровської області потребує розроблення довгострокової програми структурної трансформації промисловості регіону.

Сусідні області Придніпров'я – Запорізька, Полтавська, Кіровоградська не належать до числа регіонів-лідерів економіки України і за загальними показниками значно поступаються Дніпропетровщині: Запорізька у 2,5-4 рази, Полтавська – у 2-3 рази, Кіровоградська – у 9-20 разів, хоча за відносними показниками (на одну особу населення) дещо наближаються до неї. Отже, стосовно цих областей Дніпропетровщина здатна стати своєрідним локомотивом економічного розвитку.

Існують певні спільні риси в економіці цих областей, що видно із співставлення їх стратегій розвитку, які передбачають:

- оновлення базових галузей економіки через модернізацію та впровадження інновацій;
- диверсифікація економіки за рахунок використання особливостей регіонів;
- впровадження енергозбереження та енергоефективних технологій;
- зменшення екологічного навантаження на населення та території;

– підвищення інвестиційної привабливості регіонів.

Сьогодні існують виробничі зв'язки Дніпропетровщини з сусідами за різними напрямками, які характеризуються різною тривалістю, інтенсивністю і результативністю і можуть стати більш чітко визначеними при подальшій спільній роботі областей.

Важливим об'єднуючим чинником для цих областей є також географічний фактор – їх розташування в басейні річки Дніпро. Всі області зацікавлені у використанні цієї потужної транспортної інфраструктурної артерії, яка має забезпечувати злагоджене та системне, суттєво дешевше, ніж залізничне, транспортування до Чорного моря продукції сільського господарства, металопродукції, будівельних матеріалів, великорозмірних вантажів тощо. Цей напрям має стати для областей Придніпров'я спільним інфраструктурним проектом.

Спільними мають бути заходи з підвищення інвестиційної привабливості областей Придніпров'я через створення інноваційних кластерів, які складатимуться з базових промислових підприємств, дослідних установ та навчальних закладів за напрямками машинобудування, атомної енергетики, енергозбереження, нетрадиційної електроенергетики тощо.

ШЛЯХИ ЗБАЛАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНІХ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Відповідно до статистичної інформації щодо підсумків розвитку адміністративно-територіальних одиниць регіону та узагальнення результатів дослідження «**Пріоритети сталого розвитку сільських громад Закарпатської області**» (проведеного Регіональним філіалом Національного інституту стратегічних досліджень у м. Ужгороді у березні-травні 2012 р.) **основними проблемами внутрішнього розвитку Закарпатської області є наступні:**

1) Диспропорції у внутрішньому розвитку за ключовими соціально-економічними показниками, зокрема за:

- розміром середньомісячної заробітної плати майже в 2 рази (між м. Чоп та Берегівським районом);

- часткою населення із середньодушовими грошовими доходами в місяць, нижчими прожиткового мінімуму (місто 31,6 %, село – 55,6 %);

- співвідношенням частки жителів сільської місцевості області (63 % населення області, що майже вдвічі більший, ніж загалом по Україні) та земель сільськогосподарського призначення;

- рівнем зайнятості в сільських та міських населених пунктах (місто 61,8 % - село – 55,1 %);

Загалом, лідируючі позиції за рівнем соціально-економічного розвитку зберігають Ужгородський, Мукачівський, Берегівський і Березнянський райони, замикають рейтинг Хустський, Перечинський, Тячівський, Рахівський та Міжгірський райони області.

2) Недостатня кількість працівників належної кваліфікації для розвитку високотехнологічних видів економічної діяльності;

3) Низький рівень матеріального забезпечення та інших соціальних гарантій для багатодітних дітей, соціальних сиріт;

4) Пасивність та неефективність місцевої влади на тлі низького рівня громадянської активності в сільській місцевості;

5) Відсутність або недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури, відсутність інтересу місцевої влади, підприємницьких та громадських структур до розвитку туризму;

6) Складні умови проживання та господарської діяльності у гірській місцевості.

7) Високий ризик виникнення небезпечних природних явищ.

Основними шляхами збалансування розвитку територій області є наступні:

- прийняття Закарпатською обласною радою розробленої з урахуванням пропозицій РФ НІСД в м. Ужгороді Комплексної регіональної програми розвитку сільських територій Закарпатської області до 2025 року.

- сприяння участі активістів сільських громад, представників громадських організацій та органів державної влади та місцевого самоврядування у процесі вироблення та виконання регіональної політики розвитку Закарпатської області (особливо, що стосується стратегічних рішень);

- створення регіональних управлінського та дорадчого органів з комплексного розвитку сільських територій;

- створення регіонального Фонду розвитку сільських територій для підтримки ініціатив сільських територіальних громад та стимулювання розвитку сільської економіки;

- підвищення кількості підготовлених громадами просторових та стратегічних планів їх розвитку;

- проведення інформаційних кампаній, переважно у сільських громадах, щодо залучення фінансування з альтернативних джерел, контролю за діями місцевої влади

тощо;

- підвищення кваліфікації голів сільських рад та працівників виконкомів, набуття ними вмінь ініціації та просування кооперації, партнерства, взаємодії з інвестиційними партнерствами тощо.

- сприяння розвитку туристичної інфраструктури та залученню інвесторів у сферу туризму, розроблення правил та механізму благоустрою сільських громад, з метою стимулювання розвитку сільського туризму, організація навчання для населення щодо організації сільського туризму;

- сприяння популяризації місцевої продукції, зокрема формуванню відповідного бренду як такого, що є виробленим з продуктів, сировини, вирощеної на природно-заповідних територіях;

- створення стимулів для приваблення у села кваліфікованих кадрів;

- запровадження системи моніторингу виконання існуючих регіональних програм, які спрямовані на розвиток сільських територій.